5847

ఆంధ్రశిల్పి

ఆంధ్రశిల్పి

సచిత్ర మాస సంచిక

సంపాదకులు:

వి. ఆర్. చిత్రా: పి. గణపతిశాస్త్రి

౧౦, నరసింగపురం వీధి,

మౌంట్ రోడ్, మద్రాసు.

నమోదు సంఖ్య..... తేదీ..... 5-6-.....

విషయానుక్రమణిక

		పుట
సంపాదక సమీక్షలు	సంపాదకులు ...	3
పులియాకు	శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు	౭
శివతాండవము	శ్రీ పుట్టపర్తి నారాయణాచార్యులుగారు	౮
హృదయోపహారము ...	శ్రీ పి. గణపతిశాస్త్రిగారు	౧౩
దీపావళి	శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారు	౧౪
శకటమాపండి!	శ్రీ మహంకాళి భీమశంకరమూర్తిగారు	౧౫
రాకెట్టులో ఆకాశయానం ...	శ్రీ వసంతరావు వెంకటరావుగారు	౧౭
రవీంద్రస్మృతి	శ్రీ కృష్ణశాస్త్రిగారు	౨౭
విన్నపాలు	'చలం' ...	౩౨
తీర్థపు టుద్రేకాలు	శ్రీ పాలగుమ్మి పద్మరాజుగారు	౩౪
భరతుని రసవాదము ...	శ్రీ ఆచార్య పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు	౩౯
రూపశ్రీ	శ్రీ సంజీవదేవ్‌గారు ...	౪౨
ప్రాచీన చలనచిత్రాలు ...	శ్రీ డాక్టరు పి. వి. పతిగారు	౪౬
చిత్ర వివరణము ...	శ్రీ టి. యస్. శ్రీనివాసన్‌గారు	౫౧
గ్రంథ విమర్శనము ...	ఉషా సుందరి	౫౩
గ్రంథ స్వీకృతి ...		౫౮

శిల్పాలు

ముఖచిత్రము	శ్రీ పిలకా లక్ష్మీనరసింహమూర్తిగారు
పార్వతీదేవి కదంబారాధనము ...	శ్రీ నందలాల్‌బోసుగారు
సువర్ణ హరిణసంహారము, నర్తకులు ...	శ్రీ టి. యస్. దండపాణిగారు
వృద్ధశీర్షము	శ్రీ కుప్పరావుగారు
వర్షాదివసము	శ్రీ తణికాచలంగారు
వసంతదివసము	శ్రీ హిరాసూ హిరాఘోక్‌గారు
పూతనాసంహారము, వరాహావతారము ...	దేవాలయ రథశిల్పాలు : తిరుపతి

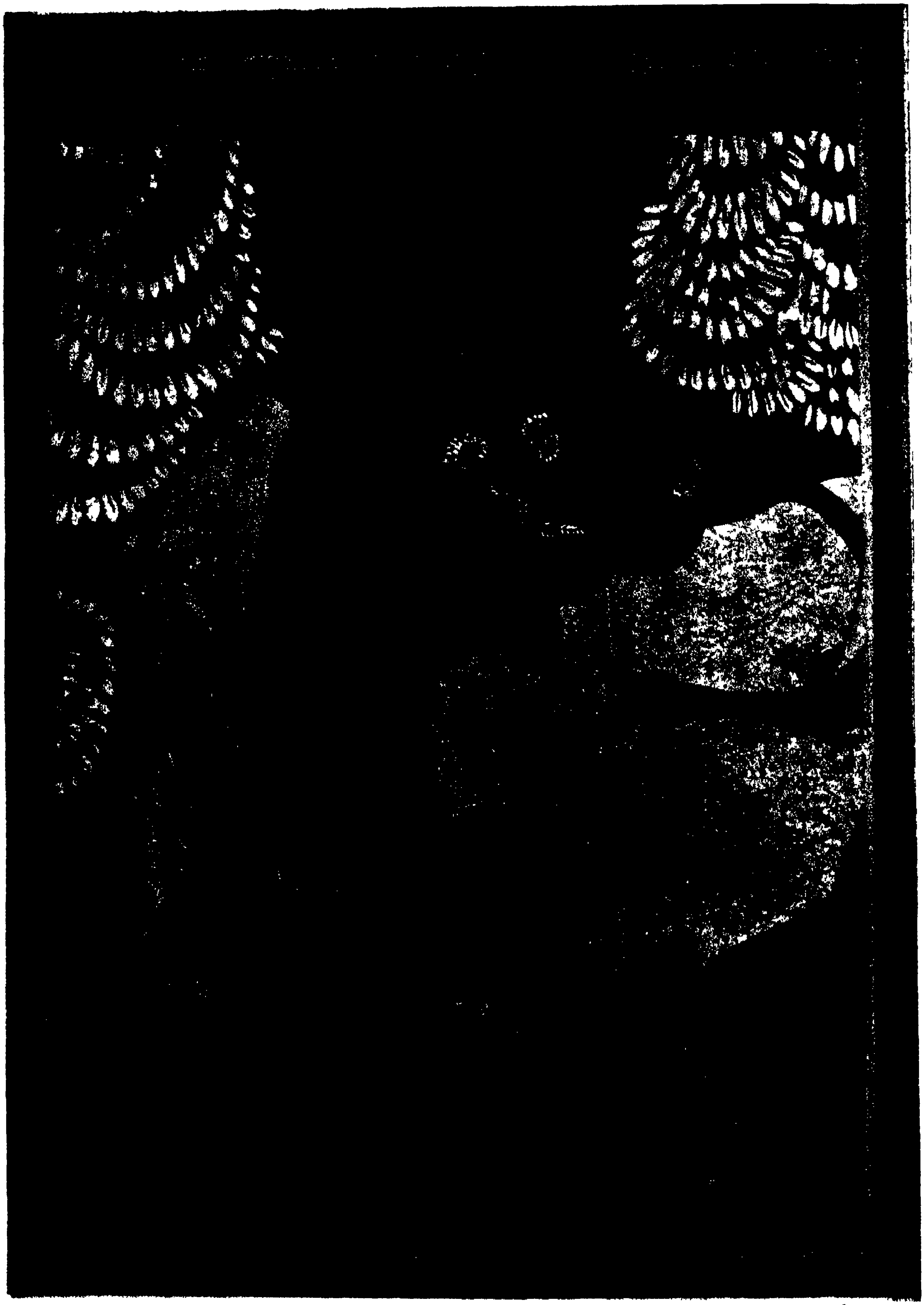

పార్వతీదేవి కదంబారాధనము — శ్రీ నందలాల్ బోసుగారు

శ్రీ తల్లావఝుల శివశంకర శాస్త్రిగారి సౌజన్యముతో

ంపుటి ౧

ఆంధ్రశిల్పి

సంచిక :

సంపాదక సమీక్షలు

మరి మర్యాదగా దయచెయ్యండి!

భారత రాజకీయరంగంలో ఎత్తుపై యెత్తులు విద్యుద్వేగంతో మెరిసి పోతున్నాయి. ఎల్లాగైతేనేం ముస్లింలీగు భారతప్రభుత్వంలో జేరింది. కాని చేరకపోయినా బాగుండు ననిపించే విషమ పరిస్థితుల్లో లోపలికి ప్రవేశించింది. కాంగ్రెసుకీ ముస్లింలీగుకీ రాజీ కుదరడంలేదు. ముస్లింలీగు భారతప్రభుత్వంలో శత్రుభావంతో చేరిందో మిత్రభావంతో చేరిందో చెప్పలేము. బహుశః కొంత తటస్థభావంతో ప్రవేశించిందనే అనుకుందాము.

కాని ఆ ప్రవేశంమాత్రం అతివిచిత్రంగాఉంది. కేవలం మహమ్మదీయులందరికీ ఏకైక ప్రాతినిధ్యం వహిస్తున్నానని గర్వోక్తులు పలికే ముస్లింలీగు తన ప్రతినిధులలో నిమ్నజాతుల 'ప్రతినిధి' అనే ఒక ఆసామీని చేర్చడమూ, అతగాడు తన వర్గానికి ముస్లింలీగు న్యాయం ప్రసాదించిందంటూ ప్రపంచానికి చాటడమూ, ఈనాటకంఅంతా తగునని రాజప్రతినిధి ఆమోదించడమూ భారతరాజకీయరంగంలో చాలాచిత్రాతివిచిత్రమయిన సంఘటనలు! ఇందులో కేంద్రప్రభుత్వంలో ఉన్న కాంగ్రెసునాయకుల ఆమోదం ఉన్నదో లేదో తెలియదు. ఉంటుందని అనుకోడానికి అవకాశాలు లేవు.

ఏది ఏమయినా ఈవిషయంలో రాజప్రతినిధి చేసినది ఏమాత్రమూ సమంజసంగాలేదు. గత సిమ్లాసమావేశం దగ్గరనించీ ముస్లింలీగుని సమాధానపరచడానికి రాజప్రతినిధి కాంగ్రెసుతో జాతీయమహమ్మదీయుల్ని

చేర్చుకోవద్దని చెబుతూండడమూ, దానికి కాంగ్రెసు అంగీకరించకపోతూం డడమూ అందరికీ తెలిసిన విషయాలే. ఆరాజప్రతినిధే ఇప్పుడు కులతత్వమయమైన ముస్లింలీగుప్రతినిధివర్గంలో కాంగ్రెసుకి వ్యతిరేకి అయిన నిమ్నజాతి ప్రతినిధిని చేర్చడం దేశంలో సామరస్యసంపాదనకోసమేనా ? ఇటు మహమ్మదీయులకీ మహమ్మదీయేతరులకీ ప్రతినిధిగాఉన్న కాంగ్రెసుని మహమ్మదీయులవిషయంలో తన ప్రాతినిధ్యం మానుకోమనడమూ, అటు నిమ్నజాతుల గోడేలేని ముస్లింలీగుకి వారి ప్రాతినిధ్యం ప్రసాదించడమూ అనుమానకారణాలుకావూ ? అనుమానకారణాలే ! సందేహంలేదు! అయినప్పటికీ మేము రాజప్రతినిధి ఎల్లాగో అల్లాగ ఏదో ఒక సామరస్య ప్రాతిపదికకోసమే ఈవిధంగా ప్రవర్తించి ఉండాలని అనుకుంటున్నాము.

అది అటుకాక రాజప్రతినిధి సామ్రాజ్యవాద దృష్టితోనే ఈ కథ నడిపించిఉంటే అతనికీ ఆ సామ్రాజ్యవాదులకీ నిష్కర్షగా ఒకమాట చెబుతున్నాము! మహమ్మదీయులకీ మాకూ అనేకాభిప్రాయభేదా లుండవచ్చును. హిందూమహమ్మదీయులు ఏకోదరులు. ఎంతకాలం కలహించినా వారు ఎప్పటికైనా ఏకంకావలసినవారే! అంతవరకూ అవసరమయితే కొంత బలాబలాలు చూచుకోవచ్చును! కాని ఈ సామ్రాజ్యవాదులు ఈ కుటుంబకలహం తమస్వార్థానికి ఉపయోగించుకోవాలని అనుకోవడం మాత్రం చాలాగర్హ్య విషయము.

ఆంగ్లజాతి చేతుల్లో ఈ దురదృష్టదేశం అనేక దుఃఖాలకీ అవమానాలకీ గురి అయింది. ఆంగ్ల పాలకులు సాగినంతకాలం తమభేదోపాయాలు పన్నుకుంటూ తమసామ్రాజ్యం నిలబెట్టుకున్నారు. మరి ఆరోజులన్నీ వెళ్లిపోతున్నాయా! ఇన్నిజరిగినా భారతజాతి ఆంగ్ల దేశంతో మిత్రభావంతోనే విడిపోవాలని చూస్తోంది. అందుచేత ఆంగ్లమిత్రులతో ఇక లేనిపోని కుతంత్రాలు పన్ని వ్యర్థంగా కాలహరణం చెయ్యవద్దని చెబుతున్నాము. ఇది ఆంగ్ల భారత దేశాలకేగాక ప్రపంచానికంతటికీ క్షేమంకరమైన విషయము. అందుచేత కొంచెమైనా భావిదృష్టి అవలంబించండి! మరి మర్యాదగా దయచెయ్యండి !

నవకాళీ దురంతాలు

పాపం! వంగదేశంలో దారుణసంఘటనలకి అంతూదరీ కనబడడం లేదు. పూర్వం వంగక్షామం వచ్చినదిమొదలు ఇప్పటివరకూ ఆదేశంలో అన్నీ విషాదసంఘటనలే. ఈ మధ్యన కలకత్తాసంఘటనలు సభ్యప్రపంచాన్ని స్తంభింపజేశాయి. ఇంకా కలకత్తా సంఘటనల విషాదగాథలు స్మృతిపథంలో మాసిపోనేలేదు. ఇంతలోనే మళ్లీ ఈ నవకాళీదురంతాలు! దారుణహింసాకాండలో ఇవి కలకత్తాసంఘటనల్ని తలదన్నాయి! వేలాదివేల స్త్రీశిశుహత్యలు! ఆపైన బలవన్మతాంతర ప్రవేశాలు! మరి ఆచేర్చినవారికీ ఆచేరినవారికీ ఆమతదైవమైనా మనశ్శాంతి ప్రసాదిస్తుందో! ప్రసాదించదో!

ఇల్లాంటిదారుణ సంఘటనలు ఎప్పుడో యూరపులో మధ్యయుగాల్లో జరిగాయి. మరి ఆధ్యాత్మికదేశం అనీ, ప్రపంచానికి 'శాంతిదూత' అనీ చెప్పబడే ఈదేశంలో ఈమతకలహాలూ, మతాంతర ప్రవేశాలూ ఒళ్లు జలదరింపజేస్తున్నాయి! ఇందులో మేము ప్రత్యేకంగా హిందువులని గాని, మహమ్మదీయుల్నిగాని నిందించ దలుచుకోలేదు. ఒక్కొక్క సందర్భంలో ఒక్కొక్క మతంవారు కొంతనిగ్రహం చూపించవచ్చును. సమూహం అంతా క్రూరమృగాలకన్న అధమాధమస్థితిలో పడిపోయే ఆ మతావేశ సమయంలో ఏమతానికి చెందినవారైనా కొంతమంది వ్యక్తులు దివ్యత్వం చూపించవచ్చును; అవిష్టులైన అల్పసంఖ్యాకులు కొందరు కేవలమూ పాశవిక ప్రవర్తనలో పడిపోవచ్చును!

అయినా గాఢంగా ఆలోచిస్తే ఈవిషయంలో కొన్ని తీవ్రాభిప్రాయాలు కలగకమానవు. కొన్నివేలఏళ్ళనించీ మతాలు మానవజాతిలో ప్రవేశించాయి. మేము ఈమతప్రవక్తలని గురించిగాని ఈమత సిద్ధాంతాలనిగురించిగాని శంకించడంలేదు. ప్రవక్తలు లోకోత్తరపురుషులు కావచ్చును; మతసిద్ధాంతాలు మహోన్నతమైనవే కావచ్చును. కాని అవి అనుసరిస్తున్నామని చెప్పే జనసామాన్యంలో వాటివల్ల మంచిఫలితాలేవీ కలగడం లేదనడం సత్యదూరంకాదు. మతప్రవక్తలు గతిస్తున్నారు, మతాలు గతిస్తున్నాయి. కొన్ని కొత్తమతాలు తలలెత్తుతున్నాయి. జన

సమూహాలు అల్లాగే మార్పులేకుండా నడిచిపోతున్నారు. అంతేకాదు! ప్రపంచంలో మతంపేరటా భగవంతునిపేరటా ప్రవహించిన రక్తప్రవాహాలు మరి ఏఇతర రక్తప్రవాహాలకీ తీసిపోవు! మరి ఈ మతాలవల్ల మానవసభ్యతకి ఏమి మేలు జరిగినట్టు!

అందుచేత ఇంక మనిషి మతం అన్నదానికి దేనికీ చెందకుండా కొంత మానవమాత్రుడుగానే ఎందుకుండిపోగూడదు? ప్రతీమనిషికీ ఏదో ఒక ప్రత్యేకమతం ఉంటే ఉండవచ్చును. దానివల్ల అంత ఆపత్తు లేదు. కాని పది మందిచేరి ఒకమతంగా సంఘీభవించి, ఒక దేవుణ్ణీ, కొన్ని మూఢాచారాలనీ సృష్టించుకోవడంలోనే ఈ అనర్థాలన్నీ కలుగుతున్నాయి. ఇన్నాళ్ళనించీ మతాలు పట్టుకుని వ్రేళ్లాడిన మానవజాతి ఇకనించి పూర్తిగా ఈ ఆసూత్రిత మతానికి (Organized Religion) స్వస్తిచెప్పి నూత్నకళ్యాణమార్గాలు అవలంబించకూడదా? బహుశః ౨౧ వ శతాబ్దానికైనా మానవజాతి ఈకొత్తమార్గం తొక్కుతుందేమో! కాని ఆ మతం లేకపోవడం' మాత్రం మళ్లీ ఒక 'ప్రత్యేక మతం'గా పరిణమించి ప్రాణాలు తియ్యగూడదు!

హృదయోపహారము

నీ కనుసోగవంపుల వినిద్రత గన్న జగద్రహస్య మే
దో! కళుకుండళత్తళ సముజ్జ్వల మై వెలుగం బ్రసన్న ది
వ్యాకృతి! యర్థమీలితదృగంతతఁ జొక్కెడు నే ప్రపంచ త
త్త్వాకలనాగ్ని జీవిత మహాహుతి వేల్చెదు వారి నవ్వుదున్!

నీ కవనావగుంఠిత మణిస్ఫురదాకృతి యామె యెవ్వ రో
యీ! కవిమిత్ర! మాకు వచియింపు మొకించుక యన్న నాసుహృ
ల్లోకముతో యథార్థ మొక లోపము లేక వచింపనెంచి, యా
లో కమనీయతావధి! విలోలమనస్కత నూఁగులాడెదన్ —

కొందరు లోకతత్త్వ మతిగూఢ మనారతముఁ మథించు వా
రందరు సత్యసుందర శివాత్మకమైన మహాత్మశక్తి యా
నంద మయైకలీల లలనాపురుషాకృతు లంది యంది, నీ
యందలిచారుతాంశ గగనాంచల మంటిన రమ్యపద్ధతిన్

భౌతిక వాదులైన పెరవార లనేక పదార్థతత్త్వ ని
ష్ణాత హృదంతరమ్ము లనిశమ్ము నహంకృతి హుంకరింప, శా
స్త్రేతర మార్గదృశ్యము లవెల్ల మృషాకృతు లే ప్రపంచ భూ
తాతి సమేళనమ్ము భవదాకృతి నందె నటంద్రు సుందరీ!

ఇది యెటు లంద మన్న నటులే స్ఫురియించును; వాఙ్మహేంద్ర జా
లదములు సృష్టిచింతలు! చలల్లలితాలక! వీని కేమిగా
ని, దరచలద్రదచ్ఛదమణిం జిరునవ్వొక యించుకైన న
భ్యుదితమయేని నుత్తర ముహూర్తమె నిల్చెద నిర్మనస్కతన్!

శ్రీ పి. గణపతి శాస్త్రి.

దీపావళి

దీపావళి! దీపావళి! జగమంతా దీపావళి!
మా పేదల కాపురాలవైపు రాని దీపావళి!
నామడిలో - నీ గుడిలో నాటి యుగయుగాలనుండి
వేరుదన్నుచీకటిపై వెలుగలేని దీపావళి!
దారితప్పి తరతరాల దాస్యము మెడగట్టుకొన్న
పతితజాతి గాజుకళ్ళబడనేరని దీపావళి!
కష్టజీవి నెత్తురుతో కార్తికదీపమ్ము లెత్తి
విశ్వనాథుదయ విలిచే విత్తేశుని వాకిలిలో
దీపావళి! దీపావళి! దీపావళి! దీపావళి!

శ్రీ ఇంద్రగంటి హనుమచ్ఛాస్త్రి.

శకట మాపండి!

కారునల్లని కాలకేశ్వర
రణశంతాంగం కందలివస్తోంది!
కదలివస్తోంది!
ప్రజలగుండెల భయవిహంగం
గిలగిలామని తన్నుకుంటోంది!
తూర్పుద్వారం తెరచుకొన్నది,
గాడ్పుదారులు పరచుకొన్నవి,
కోటిమానవ మనశ్శలభా
లంటుకొన్నాయి!
ఏటికావల యమునిపోతులు
కాటిమేరల పలవరింతలు
ఎదురుతెర తొలగించుచున్నై!
ఎగిరిపడి వినిపించుచున్నై!
గాలిదొరకక పక్షి పక్షి
కలవరిస్తోంది!
కడలి కడుపులు తరగిపోయే
కథలు చెపుతోంది!
హుంకరించే అగ్నిపర్వత
శంఖమేదో మ్రోగుతూవుంది!
అబ్ధిఘోషై శకటఘోటక
కృద్ధరింఖానాదములు క
ర్ణములు తాకినవి—తా
రకలు ప్రేలినవి!
గగనమున రక్తాగ్నికళికలు
పొగలు చిమ్మే కోటి ఉల్కలు
జడులుజడులై కొసరిపడుతున్నై!

శకట మాపండి

మనిషి మనిషికి మధ్య పడుతున్నై!
మెరపులారిన చూపు లోతై
మొరటుబారెను, తారులాడెను!
'ఆకలో!' యను కేక వలయా!
లాకళించాయి!
వికటహాసపు విలయగోళా
లాకృతించాయి!
రథంచుట్టీ పథంపట్టీ
తోకచుక్కల తోరణమ్ములు
మండుతున్నాయి—
రథపతాకల నేత్రములవలె
మండుతున్నాయి!
ప్రజలుకుళ్ళిన రుజల మళ్ళీ
పడక, నడపండి—శకటమాపండి!
శకట మాపండి!

శ్రీ మహంకాళి భీమ శంకరమూర్తి.

రాకెట్టులో ఆకాశయానం

శ్రీ వసంతరావు వేంకటరావు.

స్వశక్తిని వెచ్చించి కాళ్లతో నడిచి ప్రయాణం చేసేవరకు మానవు డశ్వాబుషభాది మృగాల నుపయోగింప నేర్చుకొన్నాడు. తదనంతరం, నిర్జీవయంత్రవాహనాలని సృష్టించాడు. వాటి మూలంగా భూ జల వాయు యాన త్రయం సులభసాధ్య మైంది. స్టీమరులో సముద్రయానం చేయడ మొక వివేష మనుకొన్న రోజులు గతించాయి. వాయుసాగరంలో అనవలంబంగా సాగు విమానయానం అద్భుత మనుకొన్న దినాలు గతిస్తున్నాయి. వాయుపథా న్నధిగమించి, అంతరిక్షాన్ని దాటి గాఢాంధకారాన్విత మైన శూన్యాకాశంలో యాత్ర సాగించి, చంద్రలోకాన్ని శుక్రాది గ్రహాలను చేరుకొనుటకై ఖగోళయానం గావించు శుభ దినాలు రానున్నాయని సంరంభించు సమయ మాసన్న మౌతూంది. భూలోకాన్ని విడిచి పెట్టి, ము న్నెన్నడు కని విని యెరుగని విపరీత వేగాలతో ప్రయాణించడం, భూవాసులకు నిరంతర విముఖమై యున్న చంద్రగోళార్థంలోని విశేషాలను కన్నులార చూడగలగడం, అనారాధ్యంగా ముంచుకొస్తూన్న సర్వనాశనంనుండి రక్షించుకొను ప్రయత్నంలో మహా మేధావు లైన కుజగ్రహవాసులు ధ్రువప్రాంత హిమంనుండి లభ్యమగునీటిని జీవోపయోగార్థం ప్రవహింపచేయుటకై త్రవ్విన పెద్దపెద్ద కాలువలుగా భావింపబడుచూన్న ఋజురేఖా సమూహాన్ని పరిశీలించి దాని యథార్థత నిర్ణయించగలగడం, శని నావరించియున్న వలయ ప్రాకార విశేషాన్ని అవగాహన చేసికొనడం, భూలోక యాంత్రిక దృష్టి కభేద్య మైన శుక్ర వాతావరణంలో జొరబడి స్వయంగా శుక్రతలాన్ని పరిశీలించడం, ఇవన్నీ అత్యంత ముదావహ మైన భావ వికాసాలు.

అయితే, ఆకాశయానంలో గల కష్ట సుఖాలను సమగ్రంగా విచారించనిదే దాని కుద్యమించరాదు. ఆలీ బాబా కథలో "ఓపెన్ సెసే" మని, దొంగల గుహలో బంగారానికై దూరి పైకి రాలేక ప్రాణాలు గోల్పోయిన దౌర్భాగ్యుడు కాసీమ్ గతి మనకు పట్టకుండా, ఒకవేళ భూమిని విడిచి పైకి పోయినప్పటికీ సురక్షితంగా భూమిని తిరిగి చేరుకొను అవకాశాన్ని స్థిరపరచుకోవాలి. ఏమంటే, మనం ప్రయాణం చేయ నెంచిన యంత్రాన్ని ఒక కృత్రిమ ఉల్క (Meteor)గా భావించవచ్చును. ఆ ఉల్కలో

మనుష్యులుంటారు, అది వారి ఇష్టానుసారంగా నడవాలి, పైగా, వాతావరణం లేని శూన్యాకాశంలో వస్తువులు బరువును పూర్తిగా కోల్పోయిన అంతరాళంలో గల విపరీతపరిస్థితులలో మానవ శరీరం ఏ విధంగా ప్రవర్తిస్తుందో యోచించాలి. ద్రవ్యం ప్రకృతిశక్తులచే ఎట్లు ప్రబోధింపబడుతూందో, జీవంగల ద్రవ్యఖండమైన మానవుడు వాటి దౌష్ట్యాన్ని ఎట్లు ప్రతిహరించగలడో విమర్శించి యాత్రానుకూలమైన సంభారాలను సేకరించాలి. సర్వ సౌకర్యాల కాలవాలమైన కాశీరామేశ్వరాది పట్టణాలలో భూతాదులకు వలయు సామగ్రి యథేచ్ఛగా లభిస్తున్నప్పుడే తీర్థ యాత్రలంటే ఎంతో సన్నాహ మవసరం గదా! మన వాంఛితార్థాలలో మచ్చున కొక్కటైనా లభించని శూన్యాకాశంలో విశ్వయాత్ర చేయదలచినప్పు డెంత జాగ్రత్తగా యోచించి ఏర్పాట్లు చెయ్యవలసిఉంటుందో చెప్పనక్కరలేదు.

ఇంతకు, మన కతి సమీపంగా నున్న చంద్రలోకానికి పోవుటకైనా అభ్యంతరం కలిగించేది భూమియొక్క గురుత్వాకర్షణ బలము. ప్రతివస్తువుని భూమి తనవైపు లాగుతూంది; ఆ ఆకర్షణాన్ని ప్రతిఘటిస్తేనే కాని భూమిని విడిచి పైకి పోలేము. భూమాకర్షణం ప్రతివానికి విదితమే. ఒక బంతిని గాని, ఏ వస్తువును గాని పైకి విసిరినప్పుడు కొంతవరకు మీదికి పోయి క్రింద పడుతుంది. అది మీదికి పోతున్నంతసేపు భూమాకర్షణ బలాన్ని ప్రతిఘటిస్తూంది. దానినే మరికొంత బలంతో విసిరినప్పు డది మరికొంతసేపు మరికొంత మీదికి పోతుంది. వస్తువుని ఎంత బలంతో విసిరితే అంత దూరం పోగలదని పోతుందని స్పష్ట మయింది. కాబట్టి, మహా బలవంతమైన యంత్రంతో ఏ వస్తువునైనా ఎంతదూరమైనా పంపగల మని సిద్ధాంతరీత్యా సత్యమే కాగా, భూమిని విడిచి, గురుత్వాకర్షణ బలాన్ని జయించి ఆకాశంలో సూటిగా మీదికి పోవుటకై ఎంత బలంతోను ఎంత వేగంతోను వస్తువును విసరవలసి ఉంటుందో గణించవచ్చును. న్యూటన్ యొక్క గురుత్వాకర్షణ నియమ ప్రకారంగా గణితంవల్ల తెలిసిన దేమంటే భూమాకర్షణ బంధనాలనుండి విముక్తమై ఆకాశంలోనికి పలాయనమొనర్చునట్లు చేయడానికి వస్తువుని సెకనుకి 7 మైళ్ల వేగంతో విసరాలి.

సెకనుకి 7 మైళ్ల వేగమంటే సామాన్యమైన వేగం కాదు. వేగతమమైన ఫిరంగి గుండు యొక్క వేగం సెకనుకి 3000 అడుగులు, అంటే సుమారు అరమైలు. తుపాకి మందుతో 7 మైళ్ల వేగం లభ్యం కాదు. అంత వేగాన్ని కలిగించగల శక్తి ఆమందులో లేదు. ఒక పెద్ద షెల్లులో యాత్రికులనుంచి బృహత్తరమైన ఫిరంగితో దానిని

పేల్చడ మొక విధానంగా కొందరు విజ్ఞులూహించారు. కాని, దానికా ఆంతరంగిక శక్తి లేకపోవుటచేత అది భూమిని విడిచి పోలేదు. విమానాన్ని యాత్రాసాధనంగా ఉపయోగిద్దామా అంటే అంతరాళంలో వాయువు లేదు; వాయు సాగరంలోనే కాని విమానం పోలేదు. నౌకలకు జలంవలె విమానాలకు వాయు వవసరం. విమానముఖమందున్న ప్రొపెలర్‌తో దారిచేసికొంటూ అది గాలిలో తేలిపోవలసిందే కాని గాలి లేకపోతే అంగుళమైనా ముందుకి పోలేదు. శూన్యాకాశంలో ప్రయాణం చేయగల యంత్రం కావాలి. అట్టి యంత్రం రాకెట్టు. రాకెట్టుకి గాలి నీరు అక్కరలేదు. దాని అధోభాగంనుండి మహా వేగంతో బహిర్గమించు తప్తవాయువుల పీడనానికి కలుగు ప్రతి పీడనం వల్ల అది ముందుకి సాగిపోతుంది. ఆగమనంలో విశేషం లేదు. ప్రతి కర్మకి సమానమును వ్యతిరేకమును నైన ప్రతికర్మ కలుగుతుం దని న్యూటను సిద్ధాంతీకరించాడు. తలుపుని గట్టిగా తట్టుతే చెయ్యి నొస్తుంది. గట్టివస్తువును మన మెంతబలంతో పీడిస్తే అంత బలంతోను మనం పీడింపబడతాము. తుపాకి పేల్చినప్పుడు ముందుకి పోతూన్న గుండుయొక్క ప్రతికర్మగా తుపాకి వెనుకకి నెట్టబడుతుంది. షికారీల కావిషయం అనుభవైక వేద్యమే. తారాజువ్వలో సూక్ష్మరంధ్రంద్వారా వెనుకకు వచ్చు పొగమంటలచేత జువ్వ ముందుకి పోతుంది. ఆ విధంగానే రాకెట్టు గమిస్తుంది. దాని దారిలో ఎట్టి పదార్థ మున్నా లేకపోయినా సరే, పొగలను వెనుకకు తన్నుతూ దారి చేసికొని పోతుంది. సౌరమండలంలో గ్రహాలమధ్యనున్న శూన్యాకాశాన్ని తరించి గ్రహం నుండి గ్రహానికి ప్రయాణం చెయ్యడానికి రాకెట్టుకన్న వేరొక సాధనం లేదు.

నిరాధారమైన ఊహాపథాలలో పోక కేవల వైజ్ఞానిక దృష్టితో విశ్వయాత్రావకాశాలను విమర్శించి తత్సందర్భంలో కొన్ని ప్రయోగాలు చేసిన విజ్ఞాని ఆర్. హెచ్. గొడ్డార్డు. మన కర్మేంద్రియాలకన్న నున్నతమైన యంత్రాలతో వాతావరణమండలిపై పొరలయొక్క తాపక్రమం, (Temperature) వాయువేగం, సూర్యాతపోగ్రత, విద్యుదావేశం (Electric charge) మొదలైన విషయాలను కనుగొందామని అతని ప్రధానోద్దేశం. కొంత ద్రవ్యాన్ని చంద్రలోకంలోనికి పంపించగల అవకాశ ముందని గణితంవల్ల అతను కనుగొన్నాడు. కొంత మెగ్నేషియమును పంపి, దాని నక్కడ కాల్చి ఆ మహోజ్జ్వల కాంతిని దూరదర్శినితో పరీక్షించవచ్చును. రాకెట్టు యొక్క ముఖాన్ని అనుకూలంగా నిర్మించి సెకెనుకి ౧౨౦౦౦ అడుగుల వేగం చేరుకొన్నాడు. రాకెట్టు పోతూన్నప్పుడు వ్యయమైపోయిన పదార్థాలమూలంగా దాని బరువు తగ్గుతుండడంచేత అది ఆవేగింప (Accelerate) బడుతుంది. గొడ్డార్డుయొక్క గణన ప్రకారంగా అరవీశ

మెగ్నీషియమును చంద్రలోకాని కంపడానికి 300 వీశల గమనసామగ్రి కావాలి. రాకెట్టుయొక్క భారాన్ని తగ్గించడానికై భస్మమైన పదార్థాలుగల భాగాలు ఎప్పటి కప్పుడు సహజంగా రాలిపోయేటట్టు ఏర్పాటు చేయవచ్చును.

కాని, ౧౨౦౦౦ అడుగుల వేగమైనా ఆకాశయానాని కనువైన వేగం కాదు. కాబట్టి రాకెట్టుయొక్క మోటార్లను అధికతర వేగంతో గమింపజేయు పదార్థాల నుపయోగించాలి. తుపాకి మందు, నూనె, పెట్రోలు మొదలైనవి పనికిరావు. ఉదజని (Hydrogen) ప్రాణవాయువు (Oxygen) ల మిశ్రాన్ని భస్మీకరించడంవల్ల కావలసిన శక్తి లభ్యంకావచ్చునని తెలియవచ్చింది. దానికా వాయువులు ద్రవస్థితిలో నుండాలి. ద్రవస్థితి అంటే అత్యల్ప తాపక్రమ మన్నమాట. నిరుష్ణస్థితికి దగ్గరగా నుండునట్టి స్వల్ప తాపక్రమంలో పచ్చిమిరపకాయలు కమలాఫలాలు కూడ గట్టిపడి పెళ్లున విరుగుతాయి. కాబట్టి, ద్రవిత వాయువులను భద్రపరచినప్పుడు ఫెళఫెళార్భటులతో ముక్కలుకానటువంటి పదార్థాలతో సీసాలను తయారుచెయ్యాలి. యుక్త పరిమాణాలలో మిశ్రితమైన ఒక మణుగు వాయువులతో అరవీశ పదార్థాన్ని భౌమాకర్షణ క్షేత్రంనుండి పైకి పంపవచ్చునని కొందరి అభిప్రాయం. ఏటామిక్ శక్తి లేక పారమాణుకశక్తిచేతనే గ్రహదర్శనం కాగలదు కాని ఇతర శక్తులవల్ల అది సాధ్యం గాదని కొందరి ఉద్దేశం. పారమాణుకశక్తి సైతం మానవ సామర్థ్యంలోనికి వచ్చింది. ఏటామిక్ బాంబుయొక్క విపరీత శక్తి లోకవిదితమే. గత మహాసంగ్రామంలో జర్మనులుపయోగించిన "వి. ౨" రాకెట్లు పారమాణుకశక్తిచే నడిపింపబడ్డాయా అను సందేహం లేకపోలేదు. కాగా భౌమాకర్షణబలాన్ని ప్రతిఘటించి శూన్యాంతరాళంలోని కెగిరిపోవు సాధనం మానవునికి చిక్కనట్లే భావింపవచ్చును.

అయితే, ఒక్కసారిగా పెద్దరాకెట్టు విమానాన్ని విడిచిపెట్టరు. ముందుగా చిన్న చిన్న రాకెట్లను అంతరిక్షంలోనికి పంపి ఫలితాలను పరిశీలిస్తారు. తరువాత కొంత మెగ్నీషియమును చంద్రలోకానికి పంపి దానిమంటలో చంద్రతలాన్ని పరిశీలిస్తారు. తదనంతరం రాకెట్టువలె నున్న విమానాన్ని నిర్మించి మన వాతావరణంలో దాని నెగురవేస్తారు. అట్టి విమానంలో ఢిల్లీనుండి లండనుకు ఒక పూట ప్రయాణం. తదుపరి సుమారు 400 మైళ్ళ ఎత్తుకి పోగల రాకెట్టుని విడిచిపెట్టుతారు. దానితో భూమిని చుట్టి రావడానికి ఒక్కపూట చాలును.

రాకెట్ల విషయమై ఎక్కువగా కృషి చేసిన విజ్ఞాని ఓబెర్త్. కుజ శుక్ర గ్రహాలకు పయనమౌవారు మొదట చంద్రలోకంలో దిగి, వలసినంత గమన సామగ్రి నెక్కించుకొని బయలుదేరవచ్చును. చంద్రునియొక్క

గురుత్వాకర్షణబలం భూ బలం కన్న తక్కువ కాబట్టి సెకెనుకి 2 మైళ్ళ వేగంతోనే చంద్రుని విడిచి అంతరాళంలో ప్రవేశించవచ్చును. కాని, చంద్రలోకా వాసం సుఖప్రదం గాదు. చంద్రునిలో గాలి లేదు, సూర్యరశ్మి పడిన అర్ధ భాగం ఉడికిపోతూండగా చీకట్లలముకొన్న అర్ధభాగం ఉష్ణరహితంగా కొఱడువారచేయునంత శీతలంగలదై యుంటుంది. ఆ పరిసరాల కనువగు దుస్తులు తయారు చెయ్యాలి. రెండు పొరలుగల గలీబులవంటి సూట్టు ధరించి మధ్యభాగాన్ని దూదితో గాక, ద్రవితవాయువుతో నింపాలి. చంద్రలోకం మజలీగా ఉపయోగించు కొనడానికి కారణ మేమంటే అచ్చటి స్వల్ప గురుత్వాకర్షణంచేత మణుగులకొద్ది బరువులను సులభంగా ఎత్తి దించవచ్చును. కాబట్టి చంద్రలోకంలో సాధనసామగ్రిని తినుబండారాలను నిలువచేయు పెద్దపెద్ద కొట్లను సులభంగా నిర్మించుకొనవచ్చును.

సెకనుకి 7 మైళ్ళ వేగంతో బయలుదేరినప్పుడు ఎప్పుడెప్పుడు భూగోళం ఎంతెంతగా కనిపిస్తుందో గణించిన పట్టి ఉంటుంది. రాకెట్టు విమానాన్ని నడుపు వైమానికుడు శూన్యాకాశంలో తన దారిని గుర్తించడానికి భూమియొక్క దృశ్య పరిమాణాన్ని స్థానాన్ని తెలిసికొంటే చాలును. భూగోళం యొక్క వ్యాసాన్ని సత్యంగా కొలుచు సాధనంతో వానిమార్గాన్ని నిర్ణయించుకొనగలడు. బయలుదేరిన కొంతకాలానికి పట్టీలో సూచింపబడిన కన్న భూబింబం పెద్దదిగానో చిన్నదిగానో కనిపిస్తే నియమిత వేగంకన్న బయలుదేరిన వేగం తక్కువో ఎక్కువో అని తెలిసికొంటాడు. నక్షత్రాలకు సాపేక్షంగా నున్న భూమియొక్క స్థానాన్ని బట్టి వైమానికు డే దిక్కున పోతున్నాడో తెలిసికొంటాడు.

రాకెట్ల రాకపోకల వేళలను సూచించు పట్టీలను ఖగోళజ్ఞులు తయారుచేస్తారు. గ్రహచలనాలను బట్టి అనుకూల ముహూర్తాన్ని నిర్ణయించాలి కాని, మన ఇష్టానుసారంగా ప్రయాణం చెయ్యడానికి, వీలు లేదు. ఏమంటే, కుజుడు భూమి కతిసమీపంగా నున్నప్పుడు బయలుదేరకపోతే ప్రయాణకాలం కొన్ని సంవత్సరాలు పట్టవచ్చును; ప్రయాణాని కమిత వ్యయం కావచ్చును. మన కతి సమీపంగా నున్నప్పుడు సుమారు 360 లక్షల మైళ్ళదూరంలో నున్న కుజుని చేరుకోడానికి 7 మైళ్ళ వేగంతో బయలుదేరినప్పుడు సుమారు 2 నెలలలో చేరుకొనవచ్చు ననిపిస్తుంది. సూటిగా పోగలిగితే అది నిజమే. కాని, సూటిగా పోయినప్పటికి శూన్యాకాశంలో గ్రహాలవలె వక్రమార్గాన్నే అనుగమించవలసి వస్తుంది. అందుచేత భూలోక విమాన యానంవలె కాక ఆకాశయానాకి సమగ్రమైన గణితజ్ఞుడు ముహూర్తం పెట్టాలి. తన లెక్కలలో భూమియొక్క అంతర్భ్రమణాన్ని సూర్యుని చుట్టుచేయు ప్రదక్షిణాన్ని, గమ్యస్థానమైన

కుజునియొక్క స్థానాన్ని గుర్తించుకొని గణించాలి. నిర్ణీతసమయాన్ని ఆకాశరంగంలో ఒక నియమిత స్థానాన్నిగల కుజునిలో ప్రవేశించాలి.

ఆకాశంలో సూటియైన మార్గం లేదని గమనించాము. సూటిగా బయలుదేరినప్పటికి రాకెట్టు వక్రమార్గాన్నే పోతుంది. కొంత దూరం పోయినపిదప అంతరాళంలో రాకెట్టుయొక్క మోటార్లను ఆపివేస్తే అదొక కృత్రిమ గ్రహంవలె నియత వేగంతో సూర్యునికి ప్రదక్షిణాలు చేస్తూంటుంది. కక్షలో తిరుగుచున్న కుజలోకసమీపానికి వచ్చేసరికి మోటార్లను పనిచేయిస్తే రాకెట్టు గమ్యస్థానాన్ని చేరుకోగలదు. బాగానే ఉంది. కాని, ఎట్టిదీర్ఘతర వృత్తమార్గాన్ని భ్రమిస్తూంటే కుజుని కతి సమీపంగానుండి స్వల్పతమకాలంలో కుజుని చేరుకోగలమో నిర్ణయించడం సులభంగాదు. అనేక దీర్ఘవృత్తకక్ష్యల ప్రదక్షిణ కాలాలను గణించారు. కుజుని స్వల్పకాలంలో స్వల్పవ్యయంతో చేరుకోవాలంటే రాకెట్టు సుమారు రెండు సంవత్సరాలు ప్రదక్షిణ కాలంగా గల దీర్ఘవృత్త మార్గాన్ని ఆశ్రయించాలి. ఆ మార్గంయొక్క కక్ష్య భూకుజకక్ష్యలను సకాలంలో కలిసిన పక్షముందు కుజుని 267 రోజులలో రాకెట్టు చేరగలదు.

ఇంతవరకు ప్రయాణ సౌకర్యాలు బాగున్నాయి. కాని, తన శీతోష్ణస్థితికి తన పరిసరాలకు అలవాటుపడిన జీవి మానవుడు. అట్టి మానవుడు అంతరాళంలోను సముద్రగర్భంలోను సజీవుడై యుండాలంటే తనతోపాటు తన కనుకూలమైన వాతావరణాన్ని కూడ తీసికొనిపోవాలి. గాలి ఒక్కటే చాలదు. రాకెట్టులో కొన్ని గదులను వేడిచెయ్యాలి. కొన్నిటిని చల్లార్చాలి. ఏమంటే కుజముఖంగా పోతూన్న రాకెట్టులో సూర్యరశ్మికి గురియైన భాగం తప్తమైపోతుండగా మిగిలిన భాగం జీవం మనలేనంత చల్లగానుంటుంది. కాబట్టి ఉష్ణాధిక భాగంలోని వేడిమిని నల్లపదార్థాలచే గ్రహింపచేసి దానినే రెండవభాగంలో ప్రసరింపచేయు ఏర్పాట్లు చెయ్యాలి. లేక, కాఫీఫ్లాస్కులోని వేడిమి పైకిపోకుండా పై వేడిమి లోనికి రాకుండా రెండుపాత్రలమధ్య శూన్యాకాశాన్ని కలిగించినట్లు రాకెట్టు నంతటిని శూన్యాకాశంలో నిమిడ్చి సూర్యరశ్మి కది వేడెక్కకుండునట్లును, కొలదిపాటి వేడితో లోపల అనుకూల పరిస్థితు లేర్పడునట్లును చెయ్యవచ్చును. ఇట్లు బాహ్యశక్తులు ప్రయాణాని కంతరాయం కలిగించనట్లు కట్టుదిట్టం చేయుట కష్టంగాదు.

కాని, అధికవేగంతో బయలుదేరునప్పుడు కలుగు ఒత్తిడినుండి కాపాడుకొనుట మాత్రం కష్టం. బండీ ముందుకి కదిలినప్పుడు బండిలో నున్న వారొక్కసారి వెనుకకు నెట్టబడతారు. బండి సాఫుగా సాగిపోతూన్నప్పు డెట్టి అలజడి ఉండదు. కాని ఆవేగం

(Acceleration) తో అంటే క్షణక్షణానికి అధికమౌతూన్న వేగంతో పోతూన్న రాకెట్టులో వెనుకకు త్రోయ్యబడడం కూడా ఎక్కువౌతూనే ఉంటుంది. ఎంత వేగమైనా ఇబ్బంది లేదు. కాని, అధికమౌతున్న, వేగమైన ఆ వేగం ప్రమాదకరమే. ఆ వేగంవల్ల ఒత్తిడి కలుగుతుంది; ఒత్తిడితోపాటు బరువెక్కువౌతుంది. ఆ ఆవేగానికి ప్రయాణికుల గుండెలమీద ప్రతి చదరపుటంగుళాన్ని సుమారు ౫౦ మణుగుల బరువుతో నొక్కుచున్నట్లనిపిస్తుంది. వారి జేబులలో నున్న రూపాయిలు గుండెల్లోనికి చొచ్చుకొనిపోతాయి. శ్వాసోచ్ఛ్వాసాల కతికష్టంతో గుండె ఉబుకుతుంది. చెయ్యెత్తడానికి ప్రయత్నించిన వారతికష్టంమీద ఎంతో ప్రయాసంతో సాధించగలుగుతారు.

ఆకాశనౌక పోయిపోయి భూమియొక్క గురుత్వాకర్షణ క్షేత్రాన్ని దాటిపోతుంది; అంటే, దాని మోటార్ల నాపి వేసినప్పటికి భూముఖంగా పడదు. అప్పటినుండి భౌతికావస్థలు మారిపోతాయి. భౌమ్యాకర్షణ క్షేత్రంలో ఆ వేగంతో రాకెట్టు పోతూన్నప్పుడు ఒత్తిడిచే పీడింపబడ్డ ప్రయాణికులు ఆ క్షేత్రాన్ని దాటగానే పీడన మేమాత్రము లేక తల్లడిల్లుతారు. ఒక్కసారి వారు అతిచులక నైపోతారు; కూర్చున్న కుర్చీని భీతావహంతో పట్టుకొంటారు. రాకెట్టు పడిపోతూన్నట్లనిపిస్తుంది. యథార్థంగా పడుతుంది; కాని సూటిగా మాత్రం గాదు. భూమిపై పడనున్న చంద్రుడు వక్రమార్గాన్ని భూమిచుట్టు తిరుగుచున్నట్లు, రాకెట్టుకూడ వక్రమార్గాన్ని అనుగమిస్తుంది. అప్పటికది సౌరకుటుంబంలో ఒక గ్రహమై సూర్యునికి ప్రదక్షిణం చేయ మొదలిడుతుంది. చేతనున్న కలాన్ని విడిచిపెట్టినప్పుడది క్రింద పడదు. భూమిలో అనవలంబనవస్తువు క్రింద పడినట్లు రాకెట్టులో ఏవస్తువు క్రింద పడదు. ఏమంటే, గ్రహాలవలె రాకెట్టు బరువైనది కాదు. కాబట్టి దానిలో గురుత్వాకర్షణ మంతగా లేదు. ఆ కారణంచేతనే రాకెట్టు యొక్క భ్రమణ వేగంచే పైకెగిరి పోకుండా కుర్చీలను బల్లలను మంచాలను మేకు బందీచేసి భద్రపరచాలి. భూలోకవాసులవలె రాకెట్టువాసులు నడవడానికి వీలులేదు. అడుగువేసి నడిచినవారు ఆగలేరు. అందుచేత రాకెట్టు యొక్క నేలను అయస్కాంతీకరించి ప్రయాణికులకు ఇనుపజోళ్లు నిస్తే గురుత్వాకర్షణానికి అయస్కాంతత్వాకర్షణం ప్రబలడంచేత ప్రయాణికులు మనవలె కొంతవరకు సడవడాని కవకాశం కలుగుతుంది. రాకెట్టువాసులు వారిశరీరాల బరువునే ఎరుగరు కాబట్టి రాకెట్టులో నిద్రించడానికి పరుపులు తలక్రిందికి దిండులు అక్కరలేదు.

రాకెట్టులో ఆహారవిషయం. రాకెట్టువాసులు నిత్యోపవాసులై యుండవలసిందేమో! వాయుభక్షణకు వాయువైనా లేదు. ప్రాణాన్ని నిలబెట్టు అన్నపానాదులు ప్రాణాంతకము లౌతాయి. త్రాగడానికై బుడ్డీలో

నీరు గలాసులో పోయబోతే నీరొలుకదు; ఎంత ఒంపినా లాభంలేదు. నీటికి బరువు లేకపోవడంచేతను, మంచుకన్న గడ్డవారి ఘనీభవించుటచేతను, పాత్రను ముక్కలు చేసి నీటిని పైకూడ తీయవలసిందే. పులుసు, చారు, మజ్జిగ మొదలైన వేవీ ద్రవస్థితిలో నుండవు. ఇంతకు, రుచ్యములైన పదార్థాల నాతురతతో చూస్తూ యాత్రికులు తృప్తి పడవలసింది. తను ముట్టుకొన్నవన్నీ బంగారు కాగోరిన మైడాసురాజువారి మనోవీథిలో తాండవిస్తాడు. దేనిని కబళించినప్పటికి చేజేతుల ఆత్మహత్య గావించుకొనడమే! మన భోజనపదార్థాల బరువుచేత గొంతులోనుండి జీర్ణకోశంలోనికి దిగుతాయి. క్రిమిచలన క్రియ (Peristaltic Action) వాటికి సహాయమౌతుంది. కాగా, మనం పడుకొని భుజించినప్పటికి ప్రమాదం లేదు. కాని, రాకెట్టులో పదార్థాలకి బరువు లేదు. అందుచేత వాటిని మింగినప్పుడు కడుపులోనికి కాక వాయునాళంలోనికి పోవడాని కవకాశ మెక్కువ వుంది. పురిషెడు నీళ్లతోనో, అరకప్పు కాఫీతోనో—అవి ఘనస్థితిలో నున్నప్పటికీ—రాకెట్టువాసు లాత్మహత్య చేసికొనుట అసంభవం గాదు.

గాలితో దట్టింపబడిన సూటు వేసికొని, ఇనుపజోళ్లు ధరించి, రాకెట్టుపైకి వచ్చి పరిసరాలను పరిశీలించిన ప్రయాణికునికి పాదలేపనం కరగిపోయిన ప్రవరాఖ్యుని స్థితి జ్ఞాపకంరాగా "బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదుల్ గదా" యాత్రికుల్ అని వాని అంతరాత్మ ఘోషిస్తుంది. అనంతాకాశంలో ఏకాకిత్వభావం హృదయాన్ని క్రుంగతీస్తుంది. ఎటుచూచినప్పటికి చూపుకి ఆనిక దొరకదు. వారి కహోరాత్రాలు లేవు. భూవాసులకు జీవరక్షకుడైన సూర్యుడు రాకెట్టువాసులకు ప్రచండభానుడై తీక్ష్ణ కరాలతో భస్మాసుర సన్నిభుడౌతాడు. నిశ్చలంగా, నిర్దాక్షిణ్యంగా, భయానకంగా నున్న సూర్యబింబం కాలాకాశంలో తప్తమానలోహగోళంవలె వారికి గోచరిస్తుంది. ఆ బింబానికి చేతి నడ్డుపెట్టితే సూర్యు నావరించియున్న మంటలు, కొరోనా (Corona) కనిపిస్తాయి. అట్టి దృశ్యం భూవాసులకు సంపూర్ణసూర్యగ్రహణ సమయంలోనేగాని గోచరించదు. కాని, అనుక్షణం సూర్యవాతావరణంలో లక్షలకొలది మైళ్లు పైకెగయు మంటలను వారు చూడగలరు. సూర్యాతపోగ్రతలో నక్షత్రకాంతి మునిగిపోదు. ఆకాశంలో ఏవంక చూచినా ఖాళీగా విద్యుద్దీపాలవలె వెలుగొందుచు, బాధకరమైన తేజఃకిరణాలను ప్రసరించు నక్షత్రాలు కనిపిస్తాయి. వారి కప్పుడు భూవాతావరణంలోని రమ్యతరదృశ్యాలు జ్ఞప్తికి వస్తాయి. దూళిధూసరితమై సూక్ష్మజలబిందుపూరితమైన భూలోకవాతావరణం సూర్యకాంతిని విక్షేపింపబట్టికదా ఆకాశం నీలవర్ణాపాదితమైనదని, సంధ్యాకాంత బహువర్ణశోభితమైనదని వారు గుర్తిస్తారు! భూచంద్ర

సమ్మేళన మొక ద్వంద్వగ్రహంవలె కనిపిస్తుంది. భూవాతావరణంలో జొరబడి భూమిచే పరావర్తింపబడిన సూర్యరశ్మిచే భూగోళంచుట్టు రక్తవర్ణవలయ మొకటి, దాని నావరించిన నీలవలయ మొక్కటి చక్కగా దృశ్యమౌతాయి. ధ్రువాలదగ్గర అనేక వర్ణజ్వాలామాలిక లైన ధ్రువకాంతులు అరోరాలు దీపిస్తాయి. మేఘమండలావృత మైన పచ్చని కాంతారాలు, రంగు రంగుల ఎడారులు. ఛాయామాత్రంగా అప్పుడప్పుడు కనిపిస్తాయి.

హృదయంగమ మైన ఆ దృశ్యాలను ఆలోచిస్తూ ప్రయాణికులు కూర్చుంటే నిరంతరం ఆ రాకెట్టు ఒకగ్రహంవలె సూర్యప్రదక్షిణం చేస్తూఉంటుంది. ఇతర గ్రహాలవలె దానినికూడ గురుత్వాకర్షణ బలాలు నిజమార్గంలో నుంచుతాయి. కాని, వైమానికుడు పుణ్యకాలానికై వేచియుండి కుజగ్రహం అనుకూలస్థలంలో నున్నప్పుడు మోటార్లను పనిచేయిస్తాడు. కుజసమీపానికి పోవుసరికి అదొక ఉపగ్రహంవలె కుజుని చుట్టు భ్రమణ మారంభిస్తుంది. అట్టిస్థితిలో కుజుని విశేషంగా పరిశీలించి, సాధ్యమైనంత జ్ఞానం సంపాదిస్తాడు. కాని కుజునిలో ప్రవేశించడు. ఏమంటే కుజప్రవేశం ప్రాణాపాయకరమైనది. పరిశీలనానంతరం, భూమి అనుకూల స్థలంలో నున్న సమయమందు కుజాకర్షణాన్ని విడిచి రాకెట్టును భూముఖంగా పోనిస్తాడు.

ఎంత నిరుపద్రవంగా కుజసమీపానికి పోయినప్పటికి గృహోన్ముఖులైన రాకెట్టువాసులు సురక్షితంగా భూమిని చేరుకోగలరా ? అని ప్రశ్న. భూ గురుత్వాకర్షణ క్షేత్రంలో ప్రవేశించినంతనే రాకెట్టు భూముఖంగా ఆవేగింపబడుతుంది. మోటారులన్నీ ఆపివేసినప్పటికి రెక్క లూడిన పక్షివలె క్రిందపడక తప్పదు. అందుకని రాకెట్టును తిరోగమింపచేయు మోటార్లను పని చేయిస్తారు. అయినప్పటికి అదొక ఉల్కవలె ఆవేగ మొందుతుంది. ఉల్కలు దృఢలోహాన్వితమైన ద్రవ్యఖండాలు. అవి భూముఖంగా ఆకర్షింపబడి వాతావరణంలో ప్రవేశించినప్పుడు వాయువులతో కలుగు రాపిడికి జనించిన వేడిమిచే కరిగి మరిగి భస్మమైపోతాయి. మనం చూస్తూన్న ఉల్కలు సామాన్యంగా 50, 60 మైళ్ళ ఎత్తునే మండిపోతున్నాయి కాబట్టి భూమాకర్షణాన్ని ప్రతిఘటించడానికిన్ని మోటార్లచే రాకెట్టును వెనకంజలు వేయించినప్పటికి దాని ఆవేగానికి కది భస్మమౌతుంది. ప్రతిదినం లక్షలకొలది ఉల్కలు, ఉద్భిత్తారలు (Shooting stars) భూవాతావరణాన్ని ఢీకొంటాయి. పరిమాణంలో అవెంత చిన్నవైనప్పటికి ఒక్కొక్కటి భస్మమైనక్షణంలో వేలకొలది దీపాలకు సమానమైన శక్తినిస్తుంది. కొన్ని ఉల్కలు సుమారు 60 మైళ్ళ వేగంతో క్రింద పడతాయి. ఆ విపరీత వేగంగల ఇసుకరేణు వొకటి మానవుని

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయం

చంపగలదు. మన అదృష్టవశాత్తు వాతావరణ వాయువులు భూమిని ఆవరించి యున్నాయి కనుక ఉల్కలనవి ఎదుర్కొని రాపిడి, రంపాన్నపెట్టి భూతలానికి రాక పూర్వమే వాయువు భస్మం చేస్తున్నాయి. లేనియెడల, మున్నెన్నడో మనభూమి మరుభూమియై యుండేది. అంతరిక్ష గ్రహోన్ముఖమైన రాకెట్లులో కార్చునిసహేంద్ర తత్కాయస్వాహా! అని దానితోపాటు భస్మంకాకుండా అంతరిక్షంలోనే దానిని వదలిపెట్టి ప్రత్యేక గాలిగుమ్మటాలతో సర్పిలమార్గాన్న యాత్రికులు సురక్షితంగా భూమిని చేరుకొంటారు; రాకెట్టుమాత్రం సామగ్రి యావత్తుతోను మండి బూడిదై వాతావరణంలో లీనమైపోతుంది.

ఇట్టి ఆకాశయానం కేవల భావవిలాసం గాదు. మునుముందు సూర్యుడు క్షీణించి నప్పుడు మనవాతావరణం హరించిపోతుంది. నదీనద సముద్రాదులు ఎండిపోతాయి; నిరాఘాటంగా శతసహస్రాధికంగా ఉల్కలు భూతలాన్ని మర్దిస్తాయి; శీతలాధిక్యంతో కొయ్యబారిన భూగోళం మృతగ్రహమై జీర్ణిస్తుంది. అట్టి దురవస్థలో అంత్యమానవులగతి యేమి? అన్నపానాదులకు నోచుకోజాలక ఆకలిబాధచే అలమటిస్తూ కృశించి భౌతికశక్తులచే పీడింపబడి మరణించవలసినదేనా? అంటే భూమినుండి వేరొకలోకానికి వలస పోకపోతే అద్దుర్గతినుండి తప్పించుకోలేరని చెప్పవచ్చును. భూమి జీవానుకూల్యాన్ని కోల్పోవునప్పటికి శుక్రగ్రహంలో జీవానుకూలపరిస్థితు లేర్పడతాయి. అప్పుడు మేధావులైన మానవులు నిరుపయోగ భూలోకాన్ని విడిచి కాందిశీకులవలె రాకెట్లలో శుక్రలోకానికి పోతారు. వారికి తిరిగి రావాలన్న ఆశ లేదు. పోయి, శుక్రలోకంలో మానవరాజ్యం స్థాపిస్తారు. సంకుల జీవంతో, అత్యుత్తమ విజ్ఞాన ప్రౌఢిమతో, విశిష్ట కళాసంపదతో కొంతకాలం మురిసిపోయిన భూలోకం యావజ్జీవరాశిని కోల్పోయి, కళావైదగ్ధ్యాన్ని విజ్ఞాన వికాసాన్ని నష్టపోయి, నిర్జీవ మృతగ్రహంగా ఆకాశయానం చేస్తూంటే శుక్రలోకానికి వలసపోయిన మానవధీరులు విచారగ్రస్తులై నిర్విణ్ణులై విలోకిస్తూంటారు. యావజ్జీవం నశించినప్పటికి మానవజాతి నశించకూడదు. బృహత్తమ శరీరాలు గల డైనసారులవలె భౌతిక శక్తులవశమై లయమొందక మన జాతికి ప్రత్యేకమైన బుద్ధికౌశల్యంతో భావనాశక్తితో పరిశోధనా సామర్థ్యంతో, నిర్మాణ చాతుర్యంతో, ధైర్యసాహసాలతో యుక్తమగు ప్రయాణ సాధనాలు నిర్మించుకొని సమయానుకూలంగా మానవుడన్యలోకాలకు ప్రయాణించి మానవ విశిష్టతను కాపాడగలడు; పరలోకాలలో [illegible] ప్రతిష్ఠించగలదు. 1

1. [illegible] ననుసరించి.

కాగితం కత్తిరింపులు

సువర్ణహరిణ సంహారము

—శ్రీ టి. యస్. దండపాణి

నర్తకులు

శ్రీ టి. యస్. దండపాణి

వృద్ధ శీర్షము

—శ్రీ కుప్పురావు

వర్షా దివసము

—శ్రీ కె. తణికాచలం

రవీంద్రస్మృతి

శ్రీ కృష్ణశాస్త్రి

ఎన్నోస్మృతులు ఇట్టే మాసిపోతాయి. ఒక్కొక్కస్మృతి మంచి అత్తరువాసనలాగ మనస్సుని పట్టుకుని ఒక పట్టాని వదలదు. కొన్ని స్మృతులు, మరీ గొప్పవి మనస్సులో మూలమూలల చీకట్లను తరిమి పున్నమి వెన్నెల లాగ లోపలఅంతా నిండిపోతూనేఉంటాయి. రవీంద్రునిస్మృతి అలాంటిది.

రవీంద్రునికి కాళిదాసుస్మృతి అలాంటిది. రవీంద్రుడు ఇలాగ అంటాడు. "యౌవన పట్టాభిషేకోత్సవంలో, కాళిదాసూ! నీవు ఆసీనుడవయ్యావు. సింహపీఠంమీద నీ ప్రక్కన నీదేవి కూర్చున్నది. భూమి నీ కాలికింద పచ్చని తివాసీ పరిచింది. రత్నాలతోనూ, బంగారవు పూవులతోనూ పొదిగిన చాందినీ ఆకాశం నీ మీద పట్టింది. మధుపాత్రలు చేతుల్లో పట్టుకుని ఋతువులన్నీ నీ చుట్టూ నృత్యం చేస్తున్నాయి. నీ స్వర్ణయుగంలో పుట్టాలని నాకెంతో ఉండి, నిట్టూరుస్తుంటాను. నేను కొన్నియుగాలు ఆలస్యంగా పుట్టినకాళిదాసుని." శేళేండ్లనించివచ్చిన కవి కులగురువు స్మృతిలాగే ఈ కవిదేవుని స్మృతిన్నీ మనకెప్పుడూ పచ్చపచ్చగా పరిమళభరంగా ఉండిటీయుతుంది.

కాని ఆయన కనబడకుండా శూన్యమైపోయిన బాహ్యాలోకాన్ని ఘుప్పుడు చూసేటప్పటికి ఒక్కొక్కప్పుడు అల్ప విశ్వాసులకి ఒక పెద్ద దిగులు పట్టుకుంటుంది. కారణం ఇది. ఆయనమూర్తీ, ఆయనవాక్కులూ, ఆయనచేతలూ మనస్సులో నిండినిండి, జీవితంలో ఇంకి ఇంకి, అన్నింటికీ అవే అయిపోతే, ఒక్కొక్కసారి సామాన్యకమయాల్లో అవి కనపడక వినపడకపోతే ఉగుండె ఆగిపోక ఏమాతుంది?

రవీంద్రుని తుదిగీతాల్లో ఒకటుంది. అది చదివితే నాకు దుఃఖం వస్తుంది.

"ఈ ఏకాకిమధ్యాహ్నంలో ఎండమండిపోతూంది. ఆ ఖాళీగాఉన్న ఆ కుర్చీకేసి నేను చూస్తున్నాను. ఊరడించేది ఏదీ అక్కడ కనబడదు. నిస్పృహావాక్కులు ఏవో ఆ కుర్చీలోపల అంతా నిండి రోదనంలాగ పైకి లేస్తున్నట్లున్నాయి. పోగొట్టుకొన్న యజమాని కోసం జాలిగా చూస్తూ ఒక కుక్క దుఃఖంవల్ల తనగుండె ఏడుస్తూ ఉంటే ఏమి జరిగిందో ఎందుకు జరిగిందో తెలియకుండా చలించిపోయే ఒక కుక్క బాధకంటె ఎక్కువ పదునైనదీ మృదువైనదీ బాధ ఆ కుర్చీ కంఠస్వరంలో ఉన్నట్లుంది."

ఆ కుర్చీకి ఉన్నంతబాధ గురుదేవుని ఏకలవ్యుల హృదయాలకి అప్పుడప్పుడు కలుగుతుంటుంది.

రవీంద్రుని వ్యక్తిత్వం చాలా అపూర్వమైనది. ఎంతో ఉదాత్తమైనది. అంతవిశాలమైనదీ అంత సుందరమైనదీకూడా. చిత్రం, బాహ్యమూర్తికీ ఆంతరప్రకృతికీ అంత సామరస్యం ఇంకెవరిలోనూ కనపడదు. కాళిదాసులో ఉండేదేమో! ఉన్నట్టనిపిస్తుంది. ఎన్నియుగాల వాసనలో రవీంద్రుని వ్యక్తిత్వంలో పరిమళిస్తాయి. ఎన్నిదేశాల సంస్కృతులో దానిలో వెలుగుతుంటాయి. ఆ వ్యక్తిత్వానికి జాతిలేదు, మతంలేదు, వయస్సులేదు. అలాగ అని అది పాతబడ్డదీ కాదు, పరాయిదీకాదు. అసలాయన చిరయాత్రికుడు. పథిక చక్రవర్తి.

ఒక్కొక్క గొప్పవాడు కేవలం పురాణం సంస్కృతికేసే చూస్తూ 'అదే గొప్పది. అంతకంటె మరేదీలేదు' అంటాడు. మరొక్కడు తన దేశానిదో జాతిదో అయిన సంస్కారావరణలోనికే చూస్తూ ఆ గోడ అవతల దాన్ని దేన్నీ రానివ్వద్దంటాడు. వీరికి చారిత్రికదృష్టిలేదన్నమాట. వైజ్ఞానికదృష్టిలేదు. వీరు ప్రయాణమేమానుకున్నారు. రవీంద్రుని కావ్యాలూ సందేశాలూ చదివితే వాల్మీకి నుంచి కాళిదాసుదాకా, కాళిదాసు నుంచి కబీరుదాకా, కబీరునుంచి ఈ రోజు దాకా ఒక్కొక్కరితోనే చెయ్యీ చెయ్యీ కలిపి పలకరిస్తూ పాడుతూ ఆయన అలాగే వస్తూ ఉన్నట్టుంటుంది. అలాగే ఈ దేశంనుంచి ఆ దేశానికీ, ఆ ఖండంనుంచి ఈ ఖండానికీ తన మనస్సులోని అఖండదీపికలో విజ్ఞాన స్నేహాలు పోస్తూ, పలకరిస్తూ, పాడుతూ ఆయన తిరుగుతూ ఉన్నట్టుంటుంది. అలాగ వస్తూ ఉన్నవాడు అలాగే ముందు ముందుకీ కూడా కాలాంతందాకా పలకరిస్తూ, పాడుతూ, పయనిస్తూ ఉంటున్నట్టనిపించదూ! అందుకే రవీంద్రునిలో 'వయస్సులేనితనం' ఉన్నట్టు ఒక్కొక్కప్పుడు అనిపిస్తుంది. 'నాతో ముసలివాడవు. అన్నిటికంటె మంచిది ఇంకా ముందుంది' అనే ఆంగ్లకవిలాగ ఆయన తన ప్రస్థానం సాగిస్తూఉంటాడు.

అందుకనే ప్రస్తుతయుగప్రభావాలు ఆయన బాగా గ్రహించాడు, ముందువచ్చే స్థితిగతులూ గ్రహించాడు. అందుకనే కూడా ఆయన వ్యక్తిత్వానికీ జాతీయతకీ విరోధం లేదు; ఆయన జాతీయతకీ మానవసభ్యతకీ విరోధంలేదు. ఆయన ప్రత్యేకవ్యక్తికి ప్రాధాన్యం ఇస్తాడు. కానిఒకలాగే ఇస్తాడు. ప్రత్యేక వ్యక్తి శరీరంలో ఒక అణువు(cell)వంటివాడు. దానికి ప్రత్యేకం జీవం ఉంది. అది ప్రత్యేకంగానూ పెరుగుతుంది. శరీరాన్ని సమగ్ర సుందరంగా ఉంచడానికీ పెరుగుతుంది. అలాగే ప్రతివ్యక్తికిన్నీ అఖిలమానవకోటి అనే దేహంలో. అలాగే జాతిన్నీ పెరగాలి; తాను ప్రత్యేకంగానూ పెరగాలి; మానవాభ్యుదయానికీ ప్రస్తుత ప్రపంచసభ్యతకీ అనుకూలంగానూ పెరగాలి.

రవీంద్ర స్మృతి

అందుచేతనే రవీంద్రుని జాతీయత కుంటిదీ గుడ్డిదీ కాదు. ఒకొక్కప్పుడు ఆయన వాణి తన భారతీయుల్ని ఎంత తీవ్రంగా ప్రబోధించేది! ఆయనకి ఏ వ్యక్తీ లోపం లేనిది కాదు. ఏ గ్రంథమూ లోపం లేనిది కాదు. ఏ జాతీ లోపం లేనిది కాదు. కనకనే ప్రతి వ్యక్తిపై, ప్రతిగ్రంథంపై, ప్రతిజాతిపై ఆయనకి గౌరవానురాగాలే. భయం, బానిసతనం, అజ్ఞానం, అవిశ్వాసం, అంధాచారం, అలసత ఇవన్నీ ఇటు తనజాతిలో భయంకర లోపాలనడానికి ఆయనకి భయంలేదు. అటు ఆ జాతుల్లో రేగిపోయే అధికారార్థ మత్తతల మీదా, దురాశమీదా, ద్వేషంమీదా, ఉన్మత్తహింసమీదా ఆగ్రహించడానికీ భయంలేదు. "ఎక్కడ మనస్సుకి భయం లేదో, ఎక్కడ వాక్కులు సత్యగర్భంలో నుంచి దొలుచుకొని పొడుచుకుని వస్తాయో, ఎక్కడ శిరస్సు గౌరవంవల్ల ఉన్నతమో, ఎక్కడ వివేకవిజ్ఞానధారలు శుష్కసంప్రదాయాచారాలనే ఇసుకలో ఇంకిపోవో, ఎక్కడ పాడుగదులూ, ఇరుకు టరలూ లేవో, ఎక్కడ దుర్వారమైన కర్మధార సంతతముక్తమై అభ్యుదయమార్గంలో ప్రవహిస్తుందో, అక్కడికి, ఆస్వర్గంలోనికి నా దేశాన్ని మేలుకొలుపు; నీదయాహస్తంతో నిర్దయగా కొట్టి లేపు!" అని అంటాడాయన.

'బుద్ధదేవేర్ ప్రతి' అనే మరోగీతంలో, బోధివృక్షచ్ఛాయలో మేలుకున్న వెలుగు అజ్ఞానపు తెరలను చీల్చివేసింది. స్వచ్ఛమూ, నిశితమూ, నిర్భయమూ అయిన అట్టి విజ్ఞానమూ మేధస్సూ మన సోమరి మనస్సులకు కొంతచైతన్యముఇవ్వాలి" అని ఆక్రోశిస్తాడు.

'దేశదేశ నందితకరి
మంద్రిత తవ భేరి!' అన్న ఉజ్జ్వలగీతంలో ఎంతకర్కశంగా నిద్రాణమైన ఈ దేశాన్ని ప్రబోధిస్తాడు!

"నీదుందుభి దేశదేశాలని పిలిచింది. నీపీఠంచుట్టూ మానవులందరూ గుమిగూడారు. శుభముహూర్తం వచ్చింది. నా భారతదేశంఏదీ! వెనకనే కాళ్ళీడుచుకుంటూ పాకుతుందా! తనబరువులు బుజాన్ని వేసుకుని అందరితోనూ ముందుకి నడవదేం? నిత్యజాగ్రన్నేత్రివైన ఓశక్తీ! మేల్కొల్పు! నీ విజయ కాహళిని వినిపించు! అందరూ మాయలు అనే తెరలను చింపిపారేశారు. బాధపడ్డారు. శ్రమపడ్డారు. నా దేశంమాత్రం రాత్రుల్లూ పగల్లూ చేతులు పక్కని వేళ్లాడవేసుకుని సిగ్గులేక బద్ధకంగా కూర్చుంది. కొత్తసూర్యుడు ఉదయించాడు. ఏమియాత్రికులు! ఎందఱు యాత్రికలు! మానవాలయ ప్రాంగణంలో తన్నుతా నవమానించుకుని ఘూళిలోపడిఉంది నా భారతదేశం. మానవమందిరంలో ఆమెకు చోటులేదు. లోకమార్గాలన్నీ ఎల్లాగ కిక్కిరిసి పోయాయో! నీ రథచక్రాల సందడులతో రహదారులు ఎల్లాగ చకితం అవుతున్నాయో! బాటసారులపాటలతో ఆకాశం నిండిపోయిందే! అబ్బా! పాతబడ్డ పాడుటింట్లో తలుపులు

వేసుకునికూర్చుంది నాదేశం. ఆమె హృదయమూ కంఠమూ నిశ్శబ్దంతో లోనికి కుంగిపోతున్నాయి. ఆహా లోకంఅంతా ఏమి జనం! ఎందరెందరు! గుండెల్లో ఛాతీల్లో భుజాల్లో కండరాల్లో ఏమిశక్తి! ఏమి నిర్భయం! నాదేశానికి తనంటే తనకే అనుమానం! సందేహం! నిస్పృహ! తననీడ తననే తరుముతుంటే ఎట్లాగ వణికిపోతుంది! ఓమహాశక్తీ! చైతన్యదాత్రీ! భారతదేశాన్ని మేల్కొల్పు! నీవిజయకాహళిని వినిపించు!''

ఈతీవ్రతతో మెరసిపోయే ఆయనదృష్టికి భావిమంగళయుగం సాక్షాత్కరిస్తుంది. ఆయన అభిమానాలూ ఆవేశాలు ఎంత ఆప్తమైనవైనా పక్కకి తోసివేయగలిగిన ధీరోదాత్తుడు! క్రొత్తదనానికి విముఖుడుగాడు. బెదరడు. ప్రస్తుతస్థితిగతుల్ని చూసి నీరసపడే అలతీ అల్పవిశ్వాసీ కాడు!

'హింసేఉన్మత్తపృథివీ' వంటి క్రొత్త గీతాలు చూడండి. దురాశా, ద్వేషమూ, స్వార్థమూవల్ల ఈలోకంలోకట్టినమహానిర్మాణాలు పెళపెళమని కూలిపోవడం, వాటిమీద అసంఖ్యాక మానవకోటి నిలబడి అదే పనిగా క్రొత్తనిర్మాణాలతో క్రొత్తలోకం కట్టుకోవడం స్పష్టంగాచూస్తాడు. ఆలోకంలో మానవులు తామే కర్ణధారులై తామే తెడ్లతో పడవల్ని నడుపుతారు. తామే పొలాలుదున్ని తామే బీజాలుచల్లి తామే కోసుకుంటూ తింటారు. రాజదండం ఛిన్నాభిన్నమైపోతే కూలిపోయిన శతసహస్ర రాజ్య నిర్మాణాలమీద నిలబడి శ్రమించే కోటానుకోట్ల మానవుల కంఠస్వరాలు ఉరుముల్లాగ మోగుతూ పడుగూ పేకాలాగ కలిసిపోతూ రాత్రీపగలూ లోకంలో జీవికలమీద హోరుమంటాయి. మానవులందరికీ సమాన సుఖదుఃఖాలు ఒక్క జీవగీతంగా వినిపిస్తాంటే రుజాలసతలు దులిపి భుజంభుజంకలిపి ఛాతీలు విప్పి శిరస్సులుయెత్తి మానవులు తమకోసం శ్రమిస్తూ సమంగా జీవిస్తారు.

ఇక ఇతరదేశాల్లో లాగే మనవంగంలో, అంగంలో, కళింగసముద్రాల్లో, గంగాఘట్టాల్లో, పాంచాలంలో, ఘూర్జరంలో సామాన్య మానవుని ఈ నూత్న చైతన్యం కలకలంచేస్తుంది. చిరగాఢనిద్ర వదలి, పాశ్చాత్య పురాణంలో శాంసన్ (Samson) లాగ అశేషమానవకోటి ఒక్క మహాశక్తిలాగ లేచి, ఊగి, హుమ్మని, స్తంభాలు చేతితోపట్టుకుని ఊపిఊపి, ఊపి రాడనీయని పురాణసౌధాన్ని నేలమీదికి ఫెళఫెళమని విరిచి లాగేస్తున్నట్టు కొన్ని గీతాలు చదివినప్పుడనిపిస్తుంది.

ఇట్టి లోకంలో రవీంద్రుడు కేవలం అస్పష్టస్వప్నాలు పేనుతూ కూచోలేదు. మనకి స్వప్నమాత్రంగా ఉన్నవి అతనికి స్పష్టదృశ్యాలు. ఆదృశ్యాలు చూశాడు కనకనే దుర్వారమైన కర్మచైతన్యానికి తనవారిని పురికొలుపుతూంటాడు. ఇలాగ ఒకసారి ప్రబోధిస్తాడు. ''రా! స్నేహితుడా! భయపడకు! దిగు! ఈకరకు నేలపై

అడుగుపెట్టు! మునిమాపులో స్వప్నాలను ఏరుకుంటూకూర్చోకు! ఆకాశంలో తుపానులు మూలుగుతున్నాయి. మెరుపులూ ఉరుముదెబ్బలూ మననిద్రమీద పడికొడుతున్నాయి. సామాన్యజీవితంలోనికి దిగు! రావయ్యా! మాయాజాలకం చిరిగిపోయింది. కరకు రాతిగోడలమధ్య నిలబడు!''

''సోమరికలల్లోకి మమ్మల్ని జోకొట్టకు! కదిలించు, ఈధూళిలో కుంగిపోయేగుణాన్ని వదిలించు! మామనస్సుల్ని బంధించే సంకెళ్ళని తెంపి ప్రారబ్ధకర్మం అనేదాన్ని తుడిచివెయ్యి! నిరంకుశప్రభువుల కాళ్ళకింద పడవేస్తూ మా అభిమానాన్ని పోగొట్టే అంధత్వాన్నిపోగొట్టు. యుగయుగాల అవమానాల్ని నిర్మూలించు.'' అని ఇంకొకచోట అంటాడు.

రవీంద్రుని సంస్కృతి స్థిరంగా దృఢంగా ఈభూగర్భంలోనికి వేళ్ళని పోనిచ్చి పెనవేసుకున్న వాస్తవిక సంస్కృతి. మల్లీ పూవులతోనూ పళ్ళతోనూ, కొమ్మలతోనూ, గాలుల్లో కాంతుల్లో శిరస్సుఊగించే సత్యసుందర సంస్కృతిన్నీ.

ఇది రవీంద్రుని తుదిగీతం. తానస్తమించినతరవాత ఆ పుల్ని పఠించమని ఆయన ఆదేశించాడట. ''ముందు శాంతిసాగరం పరుచుకునిఉంది. కర్ణధారీ! దానిమీద పడవని వదులు. నీవెప్పుడూ ఇతనికి సహాయాత్రికుడవుగా సఖుడవుగా ఉంటావు. ఇతన్ని నీఅంకంలోనికి చేర్చుకో, దయచేసిచేర్చుకో! అనంతమార్గంపై ధ్రువతార మెరుస్తుంది. ఓముక్తిదాతా! నీక్షమా నీ అనుగ్రహమూ ఇతనికి నిత్యయాత్రలో అక్షయైశ్వర్యంగా ఉండుగాక! ఈనశ్వరబంధాలు తెగిపోవుగాక! ఈ విశాలవిశ్వం చేతులుచాపి తనకౌగిలింతలోనికి ఇతన్ని తీసుకొనుగాక! తన నిర్భయ హృదయంలో అజ్ఞేయమైన ఆమహాశక్తిని ఇతడు తెలిసికొనుగాక!''

రవీంద్రునితో అతనికావ్యలోకంలో సుపరిచితులుగా తిరిగినవారికి ఈగీతం ఏదో గాలిగా ఆవిరిగా ఉండదు. మనకు గోచరించని ఆవలితీరమో, అఖాతమూ శాంతమూ నిశ్చలమూఅయినసాగరమూ, మధ్యపడవా, దానిమీద రాజర్షి కవిదేవునిది నిర్భయ సుందరమూర్తీ, దూరాన ధ్రువతారా, అన్నీస్పష్టంగా దర్శనమిస్తాయి. ఇంతలో స్మృతిపథంలో 'భానుసింహపదావళి' మొదలుకొని, 'బలాక' దాకా, 'బలాక' మొదలుకొని ఫాల్గునిదాకా, తుదిగీతావితానందాకా అన్నీ మెరపుమీద మెరపు లాగ స్ఫురిస్తాయి. ఈదివ్యస్మృతి మాసేది కాదయ్యా!

—ఆలిండియా రేడియో వారి అనుమతితో.

విన్నపాలు

"చలం"

నీకంత నే నక్కర్లేకపోతే, నువ్వేనా నాకంత కావల్సింది!

నాకూవుంది నాగర్వం. తెలుసా?

'ఎక్కడికి పోతాడు? వెతుక్కుంటూ రాక!' అని కుదురుగా కూచున్నావులే.

చూద్దాంగా.

నేను నీకెంత అవసరమో నాకు తెలీదనుకుంటున్నావా?

నువ్వు లేకపోతేనేం, నాకు నా ప్రపంచముంది, ఆకాశం, చెట్లు, నవ్వులు, కన్నీళ్లు, ఉత్సవాలు, మరణాలు, అనురాగాలు ద్వేషాలు ... వెలుగునీడల ప్రపంచముంది నాకు

అన్నీ వొదులుకున్న నీకేముంది ఇంక నేనూ నా ప్రేమాగాక.

ఇదుగో చూడు.

నా శక్తినంతా ఇచ్చుకుని వొచ్చాను నీవేపు. ఇంక నా చాతకాదు. ఒక్క అడుగు కదలలేను.

నా అశక్తత నీకు అర్థంకాదా, అర్థమైనా నిర్లక్ష్యమా! నా విషాదం, నీమీది నా వియోగం, ఆ వియోగాన్ని కూడా ఉపయోగించుకోలేని నా అలసత నీకు పట్టవా? అట్లాంటి వాడివి నువ్వు మాత్రం నాకెందుకు?

నీకూ శక్తిలేదా? నీకూ చాతకాదా? నిన్నూ నన్నూ మించిన విధి నిన్నూ కట్టేస్తోందా?

ఇంతేనా నువ్వు! ఎంత విశ్వసించాను? నా బలహీనాన్ని కప్పగల బలం నీలోవుందని!

అంతా వృత్తదా?

నా జాలినిస్తున్నాను నీకు తీసుకో.

మరి అంత గొప్పగా లోకాన్నంతా ఆవరించుకుని నీలోకి తీసుకున్నట్టు ఎందుకు అట్లా చూస్తో కూచుంటావు?

గోచీ దులిపేసుకుని, నాకేం చాతకాదని మాయంకారాదూ, మమ్మన్నిట్లా మాయ చెయ్యకపోతే!

ఎంత నమ్మించావు నన్ను!

"తెచ్చుకో. బలం తెచ్చుకో" అంటావు. నా మొహం ఇంకా బలం ఎక్కణ్ణించి తెచ్చుకోను! బలం. నాకే బలంవుంటే నువ్వెందుకోయ్ నాకు! ఎవరి లెఖ్ఖాలేకండా నీకంటే గొప్పగా కూచుందును ఇంకా నాలుగుదిళ్లు ఎక్కువ వేసుకుని! నాకు చేతగాకనేగాక, నీకోసం చేతిని జాచింది!

నాకు విసుగెత్తించకు. నా సామర్థ్యం నీకు తెలీదు.

విన్నపాలు

విరహాన్నీ, ఖేదాన్నీ, నా అల్పత్వాన్నీ,
గట్టిగా కప్పుకుని నిద్రపోగలను అనంతంగా!

కుయ్యో మొర్రో, కరుణించు, ఇంక
దిక్కు లేదు అనిపించాలని చూస్తున్నావులే.

నరకంలో కాల్చు. పళ్లు బిగపట్టి ఇంకా
ఏం బాధలున్నాయి, యాతనలున్నాయి
నీచేతుల్లో, తీసుకురా. అని ధిక్కరించగలను,
తెలుసా!

ఎవరనుకున్నావు? ఇది చలం.
నీ కాఠిన్యానికి నీకు సిగ్గు తెప్పిస్తాను.
జాగ్రత్త భగవాన్.
అంటాడు చలం.

తీర్థపు టుద్రేకాలు

శ్రీ పాలగుమ్మి పద్మరాజు

వెంకరెడ్డి ఆఫీసువదలి తనఇంటికి బయలు దేరేసరికి 5-30 గంట లయింది. ఆవేళే ముట్టిన నలభయి రూపాయల జీతం పక్క జేబులో బరువుగా ఉంది. ఎల్లా గయినా బ్రదుకు మొత్తంమీద బరువుగా ఉంది. తాలూకా కచ్చేరీలో గుమాస్తాపని సృష్టిలో అతని నొక్కణ్ణే కష్టపెట్టడానికి సృష్టించబడి ఉంటుం దని అతని నమ్మకం. అంతులేని మడతకాగితాల దొంతరలు కట్టలు కట్టలుగా బల్లమీద చూస్తుంటే అతని మనస్సు దిగాలుపడిపోతుంది. అయితే ఎప్పుడూ దిగాలుపడే ఉంటుంది గనక అతని మనస్సు ఇంకో ఉద్వేగాన్ని ఎరగడు.

దారిలో గోపాలస్వామివారి ఆలయముంది. అన్నట్టు ఆవేళ పెద్ద తీర్థం ఉంది. జనం తండతండాలుగా పోతుంటే అతనికి ఆ సంగతి జ్ఞాపకం వచ్చింది. అతడు రోజూ భక్తిగా అసలు గోపాలస్వామికి గుడి ఇవతలినించే దండం పెడుతుంటాడు. గుడి దగ్గర మలుపు తిరిగేచోట ఒకక్షణం ఆగి చేతులు జోడించి పెదవులు మెదిలించి మెల్లగా లెంపలు వాయించుకుంటాడు. ఆఫీసులో మాత్రం అతను అన్ని సంగతులూ మరిచిపోతాడు. అతని మనస్సు ఒక్క ఊహ అయినా లేకండా ఖాళీఅయిపోతుంది. లేకపోతే తీర్థం సంగతి ఎందుకు మరిచిపోయాడు! అతనికి ఆఫీసు విషయాల మీద అంత పెద్ద శ్రద్ధా లేదు. మరిచిపోవడం అతనికి అలవా టయిపోయింది.

రంగురంగుల చీరలు కట్టుకుని రకరకాల ఆడవాళ్లు ఒత్తుకుంటూ నవ్వుకుంటూ తీర్థం వేపు పోతున్నారు. ఇంత మంది ఆడవాళ్లు లోకంలో ఉన్నా రని అతనికి వింతగా తట్టింది. తన ఇంట్లో ముసిలితల్లి తప్ప ఇంక లోకంలో ఆడవాళ్లు ఉంటా రన్న సంగతి అతను మరిచిపోయాడు.

గుడి ఇవతల చెరువులో ఆడవాళ్లంతా దిగి కాళ్లు కడుక్కుంటున్నారు. మోకాలు వరకూ జాగ్రత్తగా చీర ఎత్తి కడుక్కుంటున్నారు. కొందరు వయసులో ఉన్న కొంటెపిల్లలు ఒకళ్లమీద ఒకళ్లు నీళ్లు జిమ్ముకుని పరుగెత్తుతున్నారు. వాళ్ళ రొమ్ములు బిగుతుగా గుత్తంగా కదలడం వెంకటరెడ్డి చూశాడు. అతనికి పాతపాత సంగతు లన్నీ గుర్తుకు వచ్చాయి.

మిఠాయి దుకాణాలు నూనె వాసన కొడుతున్నాయి. నీరెండలో లేచిన దుమ్ము గొప్పగా అనుతోంది. చెరుకుగడలు

గుట్టలుగా పడవేసి ఉన్నాయి. ఎక్కడ చూసినా జనం జనం. కొత్త బట్టలు కట్టుకుని పిల్లలు చేతులు నాకుకుంటూ ఏవేవో తింటున్నారు. కొందరు అప్పుడే పాడయిన బూరాలను నిస్పృహతో ఊదడానికి ప్రయత్నిస్తున్నారు. రంగురంగుల బుడగలు ఎగరవేస్తూ ఒక ఆడది అమ్ముతోంది. కిర్రుకిర్రుమనే పిచికలు గాలిలో గిరగిర తిరుగుతున్నాయి. నిన్నటిదాకా నిర్జనంగా ఉన్న ఇసుకపర్ర ఒక పట్టణంగా మారిపోయింది. కిక్కిరిసిన జనప్రవాహంతో మెల్లగా నడుస్తున్నాడు వెంకటరెడ్డి.

అతని కప్పుడే కొద్దికొద్దిగా గడ్డం నెరుస్తోంది. నలభయి సంవత్సరాలు దాటుతున్నాయి మరి. అతనికి ఒకసారి పెళ్ళి అవబోయి తప్పిపోయింది. ఆ తరవాత అతను మళ్లీ పెళ్లికోసం ప్రయత్నించలేదు. అతని కసలు చిన్నతనంలో పెళ్లి అంటే కొంత భయంగా ఉండేది. అంత జనసమూహంలో ఎంతో ఒంటరితనం దిగులు అతని మనస్సుని ఆవరించాయి. తన పెళ్లి తప్పిపోయిననాటి ఘట్టం అతను జ్ఞాపకం చేసుకుంటూ ముందుకు నడుస్తున్నాడు.

నాగమ్మని అతను బాగానే ఎరుగును. నాగమ్మ తండ్రి తన తల్లి దగ్గరకు వచ్చి పెళ్లిసంబంధం సంగతి మాట్లాడడం అతను తలుపు పక్కనించి విన్నాడు. ఇరవయి ఏళ్ళ క్రితం నాటి సంగతి. అప్పుడతనికి పెళ్లి అన్నా, అసలు ఆడవాళ్ళన్నా ఎంతో సిగ్గు. అతనికి నాగమ్మని చూపించారు. ఓనాడు వాళ్ళ ఇంటి ముందునించి వెళ్తుంటే నాగమ్మ అరుగుమీద కూర్చుంది. అతనికి భయం వేసింది కాని ఆగాడు. ఏదో పలకరించాడు. ఆమె ముఖం వంచుకుని ఏదో సమాధానం చెప్పింది. ఇంట్లో ఎవరూ లేరని గావును చెప్పిండి. అతని బుర్రలో ఏదో గింగురుమంటోంది. తల తిరుగుతున్నట్టు అనిపించి అరుగుమీంద కూర్చున్నాడు. ఆమె లేచిపోలేదు. కొంత నత్తిగా, కంగారుగా ఏదో అడిగాడు. నేను నీకు నచ్చానా? అని అడగాలని అతని ఉద్దేశం. ఆమె చిరునవ్వు నవ్వినట్టు అతనికి అనుమానం. ఆమె చటుక్కుని ఇంట్లోకి పారిపోయింది. అతనికి ఏంచెయ్యాలో తోచలేదు. అతనుకూడా ఇంట్లోకి పరిగెత్తాడు. ఆమె గబుక్కుని గదిలోకి పోయి తలుపు వేసుకోబోయింది. అతను అనుకోకుండానే ఆమెవేపు చేతులు జాచాడు. ఆమె తలుపు వేసుకుంది. కాని ఆమె చీరచెరగు అతని చేతుల్లో చిక్కుకుంది. అతనికి ముచ్చెమటలు పోశాయి. గదిలోనించి ఆమె ఆపత్తులో పడ్డ మనిషిలాగ మెల్లగా ఆదుర్దాగా అంది "నీకు దండం బాబోయి! నన్ను వొదులు బాబోయి!" అతనికి అమిత భయం వేసింది. అతనసలు ఏమీ చేద్దామనుకోలేదు. మనస్సంతా స్తబ్ధంగా అయిపోయింది. చిత్రం ఏమిటో చేతులు

మాత్రం చీరచెరగు వొదలలేదు. లోపల నించి ఆమె ఏడుపు సన్న సన్నగా వినపడింది. అతని చేతినరాలు పట్లువిడ్డాయి. అతని కాళ్లు కదిలాయి. ఒక చెడ్డ కలలో నించి మేలుకున్నట్టు అతను అవతలికి వెళ్ళిపోయాడు. అతనికి రాత్రులు ఆమె ఏడుపు కలలో వినపడింది. నాగమ్మ తండ్రి మళ్లీ వస్తే తనికి పెళ్లాడ్డనికి అసలు ఇష్టం లేదని చెప్పేశాడు. అంతా ఆశ్చర్యపడ్డారు. అయినా అతను పట్టిన పట్టు వదల లేదు. నాగమ్మ ఎక్కడుందో ఇప్పుడు! ఈ తీర్థంలోనే ఉండొచ్చు!!

అతను ఒక్కసారి నిలబడి - నాలుగు పక్కలా చూశాడు. ఒక గాంధీటోపీ పెట్టుకున్న వ్యక్తి కాంగ్రెసు జండా పట్టుకుని ఆ మూకలో గొంతెత్తి అరుస్తున్నాడు. కొంత మంది అతని చుట్టూ చేరారు. వెంకటరెడ్డి దగ్గరగా వెళ్లాడు. అతను కాంగ్రెసుకి వోటు ఇమ్మని అరుస్తున్నాడు. ఎన్నికలు దగ్గరపడుతున్నా యని అతనికి వెంటనే జ్ఞాపకం వచ్చింది.

చీకటిపడుతోంది. అతనికి దిగులుగా ఉంది. పక్కని ఉన్న సోడాకొట్టుదగ్గర ఆగాడు. తెల్లని దీపపు కాంతిలో ఎర్రగా పచ్చగా అమర్చిన సీసాలు చూస్తే అతనికి దాహం వేసింది. ఒక క్షణం ఆగాడు. సోడా అర్థణా. జేబుమీది చెయ్యి పోనిచ్చాడు. రంగు తాగితే ఆరు కానులు అనుమానించాడు. ఇంతలోకే జనప్రవాహం తోసుకువస్తోంది. అతను ఏదీ తాగకుండానే ముందుకి నడిచాడు. అతని చెయ్యి పక్క జేబుమీద ఉంది.

అతనిచుట్టూ చీరలు రెపరెపమంటున్నాయి, మెత్తని భుజాలు రాసుకుంటూ పోతున్నాయి. చేతికి తగులుతూ అందీ అందకుండా ఒక పెద్ద ఆడప్రపంచం వెళ్లిపోతోంది. అతనికి అంగుళం దూరంలోనించి అద్భుతమయిన వ్యక్తులు పోతున్నారు. అతనికి ఏదో చెయ్యి దాటిపోతున్నట్టు ఆదుర్దాగా ఉంది. తీర్థపు ఉత్సాహం వాళ్ల నున్నని ముఖాల మీద ప్రతిబింబిస్తోంది. ఉత్సాహంతో వాళ్లు మరీ పొంకంగా కనబడుతున్నారు. కొత్త చీరల అడుగున వారి శరీరపు రేఖలు చూచాయగా అతనికి మత్తెక్కిస్తున్నాయి.

దీపాలన్నీ వెలిగించారు. చీకటి పడింది. అతను గుడి గుమ్మంలోకి వచ్చాడు. అక్కడ జనసమ్మర్దం ఎక్కువగా ఉంది. గుమ్మంలో నించి మగ ఆడ ఒత్తుకుంటూ నొక్కుకుంటూ లోపలికి పోతున్నారు. అతను కూడా ఆ సమ్మర్దంలో పడ్డాడు. అతని ఊపిరితిత్తులకు అన్ని పక్కలా ఒత్తిడి తగిలింది. కాని గుమ్మందగ్గర చీకటిలో వ్యక్తులు ఆగలేదు. ఇంతా చేసి అతను కొబ్బరికాయలూ, అరటిపళ్లూ కొనుక్కురావడం మరిచిపోయాడు. అంచేత గర్భగుడిలోకి పోకుండా మండపం పక్కని నిలబడ్డాడు. ఆ వేళ అతనికి దేవుడికి దండం పెట్టాలని ఎందుకో తోచలేదు. చుట్టుప్రక్కల కుర్ర

తీర్థపు ఉద్రేకాలు

వాళ్లు ఆడవాళ్ళతో హాస్యాలాడుతున్నారు. విరగబడి నవ్వుకుంటున్నారు. ఒకరినొకరు తోసుకుంటున్నారు. లోపలినించి గుడిగంట తరుచు మోగుతోంది. గర్భగుడిలోనించి మంత్రాలు, సంభాషణ అనే ప్రతిధ్వనులతో ఇవతలికి వినబడుతోంది.

వెంకటరెడ్డి ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచి, పక్క గుమ్మం వెంట గుడి ఇవతలికి వచ్చాడు. పక్కగుమ్మం ఒక సందులోకి ఉంది. సందు చీకటిగా ఉంది. గుడినించి ఇవతలికి వచ్చే జనం సందులో క్రిక్కిరిసి ఉన్నారు. తీర్థం వేపు దీపాలవెలుగు దూరంలో కనబడుతోంది. చీకటిలో తోసుకుంటూ అటువేపు జనం నడుస్తున్నారు. మనిషికీ మనిషికీ అంగుళం ఖాళీ లేదు. అనంతమైన ఒక చీకటి సొరంగంలో నడుస్తున్నట్టు అనిపించింది వెంకటరెడ్డికి. అతనిచుట్టూ దేహాల ఒత్తిడి అతన్ని తొందరపెట్టింది. ఒక పది గజాలలో సందు పెద్దరోడ్డులో కలుస్తుంది. అప్పుడు ఏదో జరిగింది.

అవతల తీర్థంలో పెద్ద కల్లోలం చెలరేగింది. దీపాలవెలుగులో చెరుకుగడలు గాలిలో ఎగురుతున్నాయి. అమ్మోయి! బాబోయి' అని కేకలు వినబడుతున్నాయి. సందులోకి జనం తోసుకువస్తున్నారు. సందుకొసని కొంచెం వెలుగూ, చీకటిగా ఉంది. పక్కనున్న గుమ్మంమెట్లు ఎక్కి అరుగుని ఆనుకున్నాడు వెంకటరెడ్డి. సందులో కల్లోలం ఎక్కువయింది. ఇంతలో అతని దగ్గరగా 'బాబోయి!' అని ఆర్తనాదం వినపడింది. ఎవరో తూలి అతనిమీద పడ్డారు. మెట్టు జారిందికాబోలు కింద పడబోయారు. అతను ఒకచేత్తో పట్టుకున్నాడు. మెత్తని స్త్రీ దేహపు స్పర్శకు అతనిఒళ్ళు పులకరించింది. అతని చేతులు పట్టువదలలేదు. ఆ స్త్రీ పట్టువదిలించుకోలేదు. చుట్టూ జనం ఒత్తిడి ఎక్కువయింది. అతను నిలబడ్డ మెట్టుమీదికి ఆమె కూడా ఎక్కింది. అరుగుమీద చెయ్యి ఆనుకోబోయి అతని రొమ్ముమీదికి వాలిపోయింది. అతను మెల్లగా ఆమె పక్కలు చేతులతో తాకాడు. ఆమె లేచిపోలేదు. 'బయమేస్తోంది బాబోయి!' అంది ఆమె. అతడు

అప్రయత్నంగా అభయమిస్తున్నట్టుగా తన చేతిని ఆమె నడుముచుట్టూ పోనిచ్చాడు. ఆమె గబగబా ఊపిరి తీసుకుంటోంది. ఊపిరితో ఆమె రొమ్ములు సూటిగా అతని

రొమ్ముమీద బరువుగా ఆనుతున్నాయి. ఆ కనుచీకటిలో ఆమె ఆకారం అస్పష్టంగా అతనికి ఆనింది. అతని రెండో చెయ్యికూడా ఆమె నడుమును చుట్టింది. ఆమెను మెల్లగా అదుముకున్నాడు. ఆమె తల అతని మెడదగ్గర ఆనింది. ఆమె అతని చేతులు విదిలించి తీసివెయ్యలేదు. అతను సాహసించి ఆమె మెడమీద పెదవులు ఆనించాడు. కితకితలు పెట్టినట్టు ఆమె చటుక్కుని మెడవంచింది. ఒక క్షణం అయిన తరవాత ఆమె తొందరగా అతని కౌగిలినించి విడిపించుకుని ఆ జనంలో మాయమయి పోయింది. అతని శరీరం చుట్టూరా ఏదో ఒత్తిడి చటుక్కున పోయినట్టు అతనికి అనిపించింది. అతని గుండె పిచ్చెక్కినట్టు కొట్టుకుంటోంది. మెల్లగా తప్పించుకుని సందులోనించి రోడ్డుమీదికి వచ్చాడు. ఆమె ఎల్లా ఉంటుందో ఊహించుకోబోయాడు పద్దెనిమిది సంవత్సరాలుండొచ్చు. ఎంతసూటిగా గట్టిగా ఉన్నాయి రొమ్ములు! అతని చేతులకి తగిలిన ఆమె శరీరపు నున్నదనాన్ని అతడు గుర్తుకు తెచ్చుకుంటున్నాడు. ఆమె మెడ ఎంత మెత్తగా ఉంది! అందులోనూ ఏదో వింత వాసన!

అతని జీవితంలో అది మొదటిసారి స్త్రీ స్పర్శ తగలడం. అతని నవనాడులు ఏదో మోతలాగ మోగుతున్నాయి. అతని శరీరం అంతా చెమటతో తడిసిపోయింది. ఇంత వింత అనుభవం అతనికి ఎన్నడూ కలగలేదు. తనవంటి వాడి రొమ్ముమీద ఒక స్త్రీ ఎన్నడయినా ఆనుకుంటుందని అతనికి ఎప్పుడూ అనిపించలేదు. ఎవరికీ ఎప్పుడూ లభించని అనుభవం ఏదో అతనికి దొరికినట్టు అతనికి అనిపించింది. ఆమె స్పర్శ అతన్ని ఇంకా వొదలలేదు.

అతను ఎవరినో ఆ గోలని గురించి అడిగాడు. కొందరు తాగుబోతులు కొట్టుకున్నారట. ఏవో పాతవైరాలున్నాయట. సోడా కొట్టు ఇంతలోకే అతనికి కనబడింది. రంగు రంగులబుడ్లు దీపపు వెలుగులో ఆకర్షణంగా కనబడ్డాయి. అతనికి అమితమయిన దాహం వేసింది. ఆరుకానులు ఇచ్చి రంగు తాగాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. అలవాటు ప్రకారం అతని చెయ్యి పక్క జేబుమీదికి పోయింది.

జేబులో పర్సు లేదు.

అతడు పిడుగుపడినట్టు అల్లాగే నిలబడిపోయాడు. ఆ రంగురంగుల బుడ్లు దీపపు వెలుగులో వెగటుగా కనబడ్డాయి. బ్రతుకు వెగటుగా తోచింది. కుంగిపోయి అతని మనస్సు బరువుగా వేలాడింది.

అతడు ఇంటికి మళ్లాడు.

వసంత దివసము

శ్రీ హిరాసూ హిరాఫోక్

పూతనా సంహారము

వరాహావతారము

భరతుని రసవాదము

శ్రీ ఆచార్య పోతుకూచి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

సూత్రాలు, వాటిపై భాష్యాలు, వ్యాఖ్యలు, టీకలు, వివరణలు రచించటం సంస్కృతభాషాచరిత్రలో సదా కన్పిస్తుంది. భాష్యకారాదులు సూత్రకారుని భావాన్వేషణకు, తద్వివరణకు సిద్ధులై బయలుదేరినారు. కాని ఈవివరణాల్లో ప్రసంగాలలో తమతమ భావాలనే స్పష్టీకరించారు. "ఎక్కడ సందు దొరకుతుందా మనపాండిత్యం ప్రకటించటానికి" అని యెంచుతూ కాపువేసికొన్నట్లుగా వీరు కన్పిస్తారు. కాకపోతే రసవాదానికి 'రసో వైసః' అనే శ్రుతివాక్యమును అసంబద్ధముగా జగన్నాథు డుదహరించి, తనకు వైదికవాఙ్మయము బొత్తిగా అర్థంకాలేదని ఎందుకు ధ్వనింపచేసికొన్నాడు ? ఈ వ్యాఖ్యాతలు పూర్వుల భాష్యాలను మించాలని యెంచి ఇష్టము వచ్చినంత వరకు క్లిష్టభాషనుకూడా తెచ్చారు. పంచపాదికమీద వివరణ, శాంకరభాష్యంమీద భామతి, అమలానందుని పైన పరిమళ చూడండి.

అలంకారశాస్త్రంకూడా ఇదే ఫక్కీలో నడచింది. శాస్త్రకారుని భావాలకు,తద్వ్యాఖ్యాతల భావాలకు ఎంతో వ్యత్యాసం కన్పిస్తుంది. ఐనా వ్యాఖ్యాతభావములే శాస్త్రకారుని వని సంప్రదాయ మంటుంది. ఐతే శంకర రామానుజుల భాష్యాలలో భేద మెట్లా వచ్చిందో పరమాత్మన కెరుక. శంకుక, లొల్లట, భట్టనాయ కాదులలోని భేదా లెలా బయలుదేరినవో మనతరం కాదు చెప్పటము. అవి అనాలి. ఈ విషయనిర్వచనానికి భరతుని రసవాదము దివ్యమైన ఉదాహరణగా గ్రహించవచ్చును.

నాట్యశాస్త్రములో షష్ఠాధ్యాయంలో భరతుడు 'విభావానుభావ వ్యభిచారి సంయోగాద్రసనిష్పత్తిః' అని రసనిష్పత్తిని సూత్రించినాడు. దీనిపై వ్యాఖ్యకూడా తానే చేసినాడు. విభావములు, అనుభావములు, వ్యభిచారిభావములు అనువాని సంయోగముచే రసముసిద్ధించుచున్నది. నానావ్యంజనౌషధి ద్రవ్యసంయోగంచేత భోజనంలో షడ్రసాలు ఎలాగ కలుగుచున్నవో అలాగే కావ్యంలోకూడాను. కొన్ని వస్తువుల సంయోగము నందిన భోజనపదార్థములలో తీపి, పులుపు మొదలైన రుచులు బయలుదేరుచున్నవి. బెల్లంలో తీపి, చింతపండులో పులుపు, మెరపకాయలో కారము రసాయనిక పరిణామాలని మనకు తెలుసు. ఈ పరిణామమెలా వస్తుందో కూడా మనకు తెలుసు. ఇలాంటి రసాయనిక పరిణామాలు సాహిత్యంలో కలిగితే శృంగార హాస్యాది నామముల నందుచున్నవి.

పంచదారలో తీపిని కలుగచేసే పదార్థాలు కొన్ని ఉన్నవి. అవి ఆయా విష్కృత్తులలో ఏకత్రసమ్మేళనము కాగా,భిన్నపదార్థాలు తమతమస్వతంత్రతనుకోల్పోయి ఒకేరూపంలోనికి పరిణమించు తున్నవి. అనగా రసములో వివిధ భాగములు ప్రథమమున ఉన్నప్పటికీ, అవి తమ వైశిష్ట్యాన్ని కోల్పోవుచున్నవి. అలాగే కావ్యరసముకూడా విభావానుభావ వ్యభిచారభావముల సంయోగముచేత కలిగే పరిణామ మేనని యెంచాలి. అనగా విభావాదు లంతర్లీనాలైనా, అవి రసములో స్పష్టముగా కన్పించరాదు. ఇలాంటి రసమును అనుమేయము అనరాదు. విశిష్టభాగశోధన సఫలంకావటం

చేత అనుమితిలేదు. ఇది కేవల పరిణామమే కావటం చేత ఉత్పత్తికూడా కాదు. భావుకత్వ భోజకత్వాది అసంబద్ధప్రలాపానికి ఇక్కడ తావులేదు. ఇలాంటి రసం వ్యంగ్యమనేవారికి మతివిభ్రమ మనాలి.

వ్యంగ్యవాదము, అనగా ధ్వనివాదము, అద్వైత వేదాంతములోని వివర్తవాదము నాశ్రయించుకొని బయలుదేరినది. కాని భరతుడు పరిణామవాదమునే అంగీకరించినాడు. ఈ వాదమే అతిప్రాచీనమైన సాంఖ్యదర్శనములో కలదు. అభినవుని కాశ్మీరశైవము కూడా పరిణామవాదమునే అంగీకరిస్తుంది. ఐనా అభినవగుప్తుడు అద్వైతంతో తనశైవమును సమన్వయింప ప్రయత్నించి, భరతుని భావమునకు వ్యతిరేకముగా వ్యాఖ్యచేసినాడు.

రసమునుగురించి భరతుడు చెప్పిన కొన్ని వాక్యాలను పరిశీలించట మీ సందర్భములో ఉచితము. ఆస్వాద్యత్వమే రసలక్షణమని భరతుని అభిప్రాయము. మానవునిచే ఆస్వాదింపబడాలి. వ్యంగ్యవస్తువు ఆస్వాదనకు పరిణామపదార్థమునుమించినదికాజాలదు.

నానావ్యంజనసంస్కృతమైన అన్నమును భుజించేవారు రసములను ఆస్వాదనచేసి, సుమనస్కులై, హర్షాది అనుభూతుల నందే విధముగానే, నానాభావాభినయవ్యంజితాలు, వాగంగసత్త్వోపేతాలు ఐనస్థాయి భావములను ప్రేక్షకులు ఆస్వాదనచేస్తా రన్నాడు. అనగా రసాస్వాదన భరతునిమతములో ప్రేక్షకనిష్ఠమని తెలుస్తుంది.

అభినవగుప్తుడు, తదనుయాయులు రసము నటనిష్ఠమా, ప్రేక్షకనిష్ఠమా అని తర్కించినారు. చివరకు ఉభయనిష్ఠమూనని నిర్ధరించినారు. కాని ఇది భరతుని మతముకాదు. భరతుడు స్పష్టముగా "ఆస్వాదయంతి సుమనసః ప్రేక్షకాః" అని నొక్కి చెప్పినాడు. నటుని రసానుభూతితో మనకు సంబంధములేదు. నాటకములో రసము నటనిష్ఠమైతే నాటకానికి, కావ్యానికి ఈషత్తైనా భేదములేదు. ఈ కావ్యధర్మమును నాటకాని కాపాదించి, లాంబ్ (Lamb) మొదలైనవారు షేక్స్పియర్ నాటకాలు ప్రదర్శనార్హాలు కావన్నారు. కాని మనవారుకూడా ఈ అపార్థంలో పడిపోయినప్పటికీ, ఈ సిద్ధాంతాన్ని అంగీకరించటానికి వెనుదీస్తారు. అంటే నాటకమునకు ప్రధానలక్షణము ప్రదర్శనయోగ్యత్వమని తేలుతుంది. ఇదే నేటి ఆంగ్లవిమర్శకుల [1]అభిప్రాయముకూడాను.

భరతుడు సహితము రసాస్వాదన మనస్సుతో చేయబడవలెనన్నాడు. అనగా ప్రేక్షకుడు తనభావపథములో, తనమనస్సుతో పరిణామితరసమును భావించికాని, లేక గుర్తించికాని ఆస్వాదించవలెను. ప్రదర్శకత్వము నాటకలక్షణమైనట్లు, సుమనస్కత్వము ప్రేక్షకలక్షణము.

నానాభినయసంబంధులైన రసములను భావింపచేయునవి భావములు. బహువిధములైన నానాద్రవ్యములతో షడ్రసాదులు భావింపచేయబడునట్లుగానే కావ్యంలో కూడా భావాలు ద్రష్టవ్యాలు. అందుచేత భావంలేని రసము, రసంలేని భావము లేనేలేవు. భావములు రసములు అన్యోన్యాశ్రయములుగా యెంచాలి. భావము రసముగా పరిణమించినా, భావముయొక్క ప్రధానాంశము రసములో అంతర్లీనమని సత్కార్యవాదము చెప్పుతున్నది. రసముయొక్క వివిధవికృతులు తత్తద్భావాలలో కన్పిస్తున్నవి. వీటిసమ్మేళనమే రసము. దీనినే భిన్నత్వములో నేకత్వమంటారు. రసము అంతర్యామిగా అన్నిభావాలలోను కలదని, అన్ని

A. Nicoll: Theory of Drama చూడుడు.

భావాలకలయికకన్నా రసము కించిద్విశిష్టమేననీ అంగీక రిస్తేనే ఈ ఏకత్వబహుత్వాలకు సంబంధమునకు తగిన సమాధానము కుదురుతుంది।

రసములలో భావాలు వ్యవస్థితాలు. బీజంనుంచి వృక్షము, వృక్షంనుంచి పుష్పం పరిణమించి ఉత్పత్తి చెందేవిధంగా రసము అంతర్యామిగాగల భావముల నుంచి రసములు ఉత్పత్తిచెందుతున్నవి. ఇక్కడ ఉత్పత్తి అనేశబ్దమును భరతుడు పరిణామమనే అర్థంలో ప్రయోగించినాడని యెంచవలెను. తత్ప్రయోగానికి, ఆ అర్థానికి అంగీకరించజాలనివారు ఉపనిషత్సాంఖ్యమును, సాంఖ్యకారికలను పరిశీలించవలసి ఉంటుంది. ప్రాచీనభారతదేశములో ప్రప్రథమమున బయలుదేరిన తత్త్వదర్శనము సాంఖ్యదర్శనమేనని మా అభిప్రాయము.

దీనినే 'Immanence and Transcendence of the One in relation to the Many' అని అంటారు.

పరిణామవాదమునకు సత్కార్యవాద మాశ్రయము. కార్యకారణముల ప్రధానాంశముల కైక్యత, కార్యజననక్షణమున కారణనిష్పత్తి ఇక్కడ అంగీకృతాలు. కార్యము ఇతరకార్యములను జన్మింపచేయగల్గినచో వాటిరీత్యా కారణావస్థను పొందుతుంది. అనగా సౌకర్యార్థము మనము ఉత్పత్తిశబ్దమునుగ్రహించవచ్చును. కావుననే భరతుడు రసమును ఉత్పాద్యమన్నాడు. విభావాదుల సంయోగముచే రసము జన్మిస్తుంది. అందుచేత భరతుని మతానుసారము రసనిష్పత్తిశబ్దమునకు రసఉత్పత్తి అని అర్థము చెప్పుకోవాలి.

పైగా భరతుడు శృంగార, రౌద్ర, వీర, బీభత్సాలను ప్రధాన రసాలుగా స్వీకరించినాడు. దీనినుంచి మిగిలిన రసములు ఉత్పాద్యము లగుచున్నవి. ఈ నాలుగున్నూ మిగిలిన వాటికి ఉత్పత్తిహేతువులు. శృంగారంనుంచి హాస్యము, రౌద్రంనుంచి కరుణ, వీరంనుంచి అద్భుతము, బీభత్సమునుంచి భయానకము కలుగుచున్నవి. ఇక్కడ కంచు కాగడాపెట్టి వెదకినా అభినవగుప్తుని వ్యంగ్యము కనబడదు.

రసములకు కారణత్వము నంగీకరిస్తే తజ్జన్య రసముల ప్రాణప్రదాంశాలకు వాటికి భేదము లేదనాలి. మృల్లక్షణవిశిష్టము ఘటమైనట్లు, శృంగారలక్షణవిశిష్టము హాస్యము కావాలి. అందుకనే భరతుడు శృంగారానుకృతి హాస్యమనీ, రౌద్రానుకృతి కరుణ అనీ, వీరానుకృతి అద్భుతమనీ, బీభత్సానుకృతి భయానకమనీ అన్నాడు. వివర్తవాదాశ్రయమైన వ్యంగ్యభావనలో ఇలాంటి అనుకృతికి సుతరాం తావులేదు.

ఈ పై విషయములవల్ల అభినవగుప్తుని రససూత్ర వ్యాఖ్యకు, భరతుని వ్యాఖ్యకు చాలా భేదమున్నదని తేలుతున్నది. అభినవుడు తనభావమును ప్రదర్శించి, అదే భరతుని వాదమన్నాడు. తర్వాతి ఆలంకారికులు అభినవుని కళ్ళతో భరతుని పరించారు. భరతుని వాదము యుక్తమైనదా, కాదా అనేది వేరొకప్రశ్న. కాని భరతుడు ధ్వనివాదానికి ఎంతమాత్రమూ అంగీకరించడని చెప్పాలి. ఇంతేగాక నేటి ప్రతీచీనాటకవిమర్శనలోని ముఖ్యాంశములు భరతునిలోనే ఉన్నవి. ఇవి అభినవుని కళ్ళతో చదివినవారికి గోచరించవు. 'నా అనుయాయులనుంచి నన్ను భగవానుడు రక్షించు గాక' అని భరతుడు ఇప్పుడు బ్రతికిఉంటే ప్రార్థించి తీరుతాడు.

రూపశ్రీ

శ్రీ సంజీవదేవ్

మానవ జీవితం యొక్క ఉత్తమ రూపం సంస్కృతి. సంస్కృతికి ఉత్తమరూపం లలిత కళలు. రూపకళ లలితకళల ఉత్తమరూపం. రూపసాధనద్వారా రూపాతీతాన్ని పొందటమే ఆశియా ఖండపు శిల్పంయొక్క ఆదర్శం. రూపం రూపాతీతానికి అతి సమీపం కనుకనే ప్రాచ్యదేశాల్లో భావవాదానికీ కళకూ అంత సాన్నిహిత్యం. అంటే కళ నిత్యజీవితంతో వేరు అని అర్థం కాదు.

తన భావాన్ని అభివ్యక్తపరచేందుకు మానవుడు నాలుగువిధాల సాధనాలను ఆచరణలోకి తెచ్చాడు. మాటలద్వారా భావప్రకటన అనగా సాహిత్యం. శబ్దం ద్వారా భావప్రకటన అనగా సంగీతం. అంగభంగిమల ద్వారా భావప్రకటన అనగా అభినయ నృత్యాలు. రూపంద్వారా భావప్రకటన అనగా చిత్రకళా, భాస్కర్యమూ. వీటిలో భావప్రకటనకు ప్రతీదీ తన విశిష్టతను కలిగిఉంటుంది. ఒకటి ఎక్కువనీ మరొకటి తక్కువనీ తీర్పు తీర్చటంలో అర్థం లేదు, దేని ఆరాధకునికి అదే గొప్ప. కాని ఏ విషయాన్నిగురించి చెప్పవలసివస్తే దాన్ని ఆకాశానికెత్తి చూపి మిగతా వాటికంటె ఆ విషయం అత్యంత ఉత్కృష్టమైనదని చాటడం ఒక ఆచారమైపోయింది సర్వకాలాల్లోనూ, సర్వదేశాల్లోనూ.

కాని ఒక్క ఉదాహరణను అనుసరించి చూస్తే శ్రావ్యకళలకంటె దృశ్యకళలకు ప్రాధాన్యం ఎక్కువా అని అనుమానం వెయ్యకపోదు. కారణం ఏమంటే దృశ్యకళలు కంటికి సంబంధించినవి. సర్వేంద్రియాల్లోకీ నయనం ప్రధానం అన్నారు. అనటమే కాదు, నిజంగా నేత్రానికి మించిన సున్నితమైన అవయవం మరొకటిలేదు. మనస్సుకు కంటితో ఉన్న సంబంధం మరే అవయవంతోనూ లేదు. మనకేమాత్రం ఆనందం కలిగినా అసుఖం కలిగినా దాని ఫలితం కన్నీరుద్వారా వ్యక్తమవుతుంది. ఎవరైనా చెవిటివారయేందుకు ఇష్టపడతారు కాని, గ్రుడ్డివారయేందు కంగీకరించరు. కన్నే లేనిచో జగత్తే లేదు. పంచేంద్రియాల్లోనూ నేత్రానికందువల్లనే అంత గొప్పస్థానం. అందుకనే రూపకళకు కూడానేమో.

కళాపోషణకు రెండువిధాల వ్యక్తులవసరం. ఒకడు స్రష్ట, అనగా కళావస్తువును సృష్టించేవాడు. రెండవవాడు ద్రష్ట, అనగా

ఆ కళావస్తువుని చూచి ఆనందించువాడు. ప్రదర్శకుడొకడు, దర్శకుడొకడు. ఒకడు 'రసకృత్' మరొకడు 'రసవిత్'. చిత్రకారుడు సృష్టించిన రూపాన్నిచూచి ఆనందించేందుకు దర్శకుని కన్ను తగిన అర్హతను సంపాదించి ఉండాలి. చిత్రకారుని హృదయాన్ని బోధచేసుకోగల శక్తిని కలిగి ఉండాలి దర్శకుడు. అప్పుడే నిజమైన చిత్ర రసికుడవుతాడు దర్శకుడు. చిత్రకారుడు సంవత్సరాల పర్యంతం శ్రమపడి తన జీవితాన్నంతా అర్పించి ఒక చిత్రాన్ని తయారుచేస్తే దర్శకుడు ప్రథమ దృష్టిలోనే ఏమీ బాగాలేదనటంలో కాని, లేక చాలా బాగున్నదనటంలో కాని ఏమాత్రం అర్థం లేదు. చిత్రాన్ని ఆనందించటానికి కూడ కొంత శిక్షణ కలిగి వుండాలి.

మనం సాధారణంగా ఒక చిత్రాన్ని చూడగానే అందులోని విషయవస్తువు మనకు నచ్చితే ఆ చిత్రం బాగున్నదంటాం. విషయవస్తువు నచ్చకపోతే బాగాలేదంటాం. చిత్రంలోని రేఖాపాతంయొక్క మాధుర్యాన్ని కాని, వర్ణవిన్యాసంలోని కమనీయకాంతిని గాని చూడం. కళ ఎప్పుడూ విషయవస్తువు ననుసరించి నీచంగా కాని ఉచ్చంగా కాని ఉండదు. ఆ విషయవస్తువుకు రూపం ఇవ్వటంలో కళాకారుడు చూపే హస్తకౌశలమూ, నిష్కాపట్యమూ మొదలైన వాటిపై ఆధారపడి వుంటుంది ఆ చిత్రంయొక్క నిజమైన విలువ. ఒక చిత్రకారుడు తాజమహాలును చిత్రించి తెస్తాడు.

మరొక చిత్రకారుడొక పానశాలను చిత్రించి తెస్తాడు. తాజమహాలు చిత్రానికంటె పానశాలచిత్రం రేఖాలాలిత్యంలో కాని, వర్ణవైచిత్ర్యంలో కాని, వస్తురచనలో కాని, భావసామ్యంలో కాని ఏమాత్రమూ తీసివేతగా లేదు. కళాకౌశలంలో రెండూ సమానంగానే ఉన్నాయి. అప్పుడు మామూలు దర్శకుడు, తాజమహాలు చిత్రం అద్భుతంగా వున్నదనీ, పానశాలచిత్రం అసహ్యంగా వున్నదనీ అంటాడు. కాని వాస్తవ కళారసికుడు వాటిని చూచి రెండు చిత్రాలూ అద్భుతంగా ఉన్నవంటాడు. విషయవస్తువునుబట్టి కళారూపానికి బాగోగులు ముడిపెట్టరాదు.

మహానీతిప్రధానమైన రామాయణాన్ని రచించిన వాల్మీకినీ అశ్లీల కథాసాహిత్యాన్ని సృష్టించిన పరాసుదేశపు మపాసానూ కూడా గొప్ప కళాస్రష్టలన్నారు రసజ్ఞులంతా. అనగా కళ నీతికీ అవినీతికీ అతీతమయిందని. నీతినికాని, అవినీతిని కాని ప్రచారంచేయటం కళయొక్క కర్తవ్యం కాదు. కళయొక్క కార్యం కేవల రససృష్టి మాత్రమే. ఇచ్చట మరొకమాట నొక్కి చెప్పేదేమంటె, కళయొక్క ఆశయం అవినీతినీ, భోగవాదాన్నీ ప్రచారంచేయటం ఎంతమాత్రమూకాదు. ఆధిభౌతిక అసంపూర్ణత్వాన్ని ఆధ్యాత్మిక పరిపూర్ణత్వం

లోకి రూపాంతరం చేయుటే కళయొక్క నైజలక్షణం. ఇంద్రియానుభూతి ద్వారా రసచేతనాన్ని అతీంద్రియ శిఖరాల కెత్తుటే కళయొక్క చరమలక్ష్యం. మృణ్మయపాత్ర ద్వారా చిన్మయ సుధను ప్రసాదించేదే కళ. రూపంద్వారా రూపాతీతాన్ని లభ్యం చేయుటే చిత్రకళయొక్క పరమావధి. అయితే ఇలాంటి కార్యాచరణ అంతా వస్తువుతో పనిలేకుండా కేవలరేఖల్లోనూ, రంగుల్లోనూ కలదని.

సంగీతం ఇందుకు చక్కని ఉదాహరణ. ఒకరు శ్రావ్యంగా రాగాలాపన చేస్తుంటారు, లేక వీణ వాయిస్తుంటారు. ఆనాదం ఫలాని అర్థాన్ని కాని ఫలాని మాటలనుకాని వ్యక్తపరచదు. కేవలం ఒక సుమధుర ధ్వని తరంగాలు మాత్రం వినిపిస్తుంటుంది. ఆసునాద తరంగాలు శ్రోతల మానస సరోవరాల్లో ప్రకంపనలను కలుగచేసి వారి చేతనాన్ని ఒకవిధమైన అశరీరలోకాల కెత్తివేస్తుంది. ఆ రసానందానికి హద్దులులేవు. కాని ఆనాదం ఒక విషయాన్ని కాని, ఒక అర్థాన్నికాని మనకు తెలియపరుచుటలేదు. కళ ఇచ్చేటే ఆధ్యాత్మికతతో ఏకమయేది.

ఏవిషయవస్తువునూ వ్యక్తపరచని కేవల నాదం శ్రోతల హృదయాన్ని సుందరబృందావనంగా మార్చకలిగితే, ఏ విషయవస్తువునూ వ్యక్తపరచని కేవలరూపంమాత్రం దర్శకుల హృదయాన్ని నందనోద్యానంగా ఎందుకు మార్చజాలదా అని. సంగీతాన్ని సవ్యంగా ఆనందించాలంటే రాగజ్ఞానం, ఎంత అవసరమో చిత్రకళను ఆనందించాలంటే రేఖాజ్ఞానం, వర్ణజ్ఞానం అంత అవసరం. అప్పుడు శుద్ధనాదం వలెనే శుద్ధరూపం యొక్క శోభను ఆనందించవచ్చు. రూపశ్రీ నిజ రూపాన్ని చూపుతుంది.

ప్రతి చిత్రమూ రెండు రకాలైన రేఖలతో నిర్మితమై వుంటుంది; వక్రరేఖతోనూ, సరళరేఖతోను. మన కంటికి వక్రరేఖ ప్రసాదించే ఆనందాన్ని సరళరేఖ ప్రసాదించలేదు. ఒకవక్రరేఖను మనం చూడాలంటే మనకంటిగ్రుడ్డును ఇటూఅటూ కదల్చాలి. గ్రుడ్డుకు రెండు ప్రక్కలావున్న కండరాలు(Ciliary muscles)మనగ్రుడ్డునుకదల్చుతవి. ఒక సరళ రేఖను చూస్తున్నామంటే మనకంటిగ్రుడ్డు ఒకేవైపున కదలకి మెదలక ఆగివుంటుందన్నమాట. అప్పుడు మన కన్నులకండరాలు ఒకేవైపున పని చేస్తుంటవి. అందువల్ల కంటికి విసుగుకలిగి మనసుకు సుఖం వుండదు. కాని వక్రరేఖ వైపు మనం చూస్తుంటే మన గ్రుడ్డు ఇటూ అటూ తిరుగుతున్నదన్నమాట. అప్పుడు ఒకవైపు కండరం పనిచేస్తూంటె రెండవ వైపు కండరం విశ్రాంతి పొందుతూంటుంది. అందువల్ల కంటికి అలసట వుండదు ; మనసుకు సుఖంగా వుంటుంది. కనుకనే వక్ర

రేఖలతో నిర్మితమైన చిత్రాన్ని చూస్తుంటే కలిగే సుఖం సరళ రేఖామయ చిత్రాన్ని చూస్తుంటే వుండదు. అందుకనే సాధారణంగా చిత్రకారులు తమ చిత్రాల్లో వక్ర రేఖలను ఎక్కువ కల్పించాలని చూస్తారు.

ప్రతివారూ రూపస్రష్టలు కాజాలకపోయినా రూపద్రష్టలు అయేందుకైనా సరిపోవు రేఖాజ్ఞానాన్ని, వర్ణజ్ఞానాన్ని అలవరచుకోవాలి. అప్పుడే రూపశ్రీ యొక్క సహజస్వరూపాన్ని తిలకించటానికి వీలు.

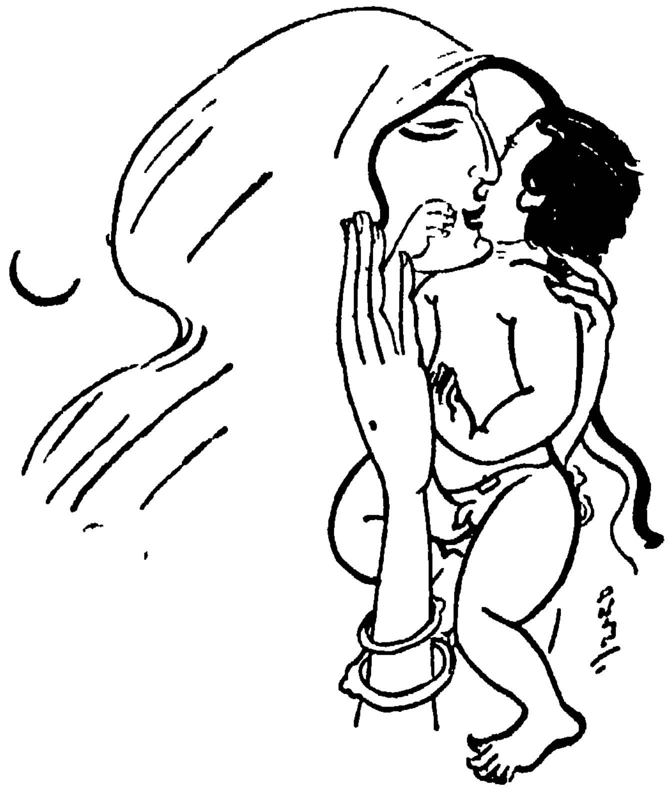

ప్రాచీన చలనచిత్రాలు

శ్రీ డాక్టరు పి. వి. పతి

చలన చిత్రాలు ఒక్క యిరవయ్యో శతాబ్దంలోనే బయలుదేరలేదు. పూర్వకాలంలో ఛాయారూపకాలని (Shadow Plays) ఒక తరహా నాటకాలుండేవి. అవి ఈరోజుల్లో మనఫిలుముల మోస్తరుగా బాగా జనరంజకంగా ఉండేవి. ఇప్పుడు రేడియోలు, సినీమాలు అనుదినమూ వివిధములైన మానవుల మనోవృత్తులు ప్రదర్శిస్తున్నాయి. ఇప్పుడు ప్రాచ్యదేశాలలో ఈ ఆధునిక యంత్రనిర్మాణాలతోపాటు రంగురంగుల తోలుబొమ్మలు కూడా ప్రదర్శింపబడుతున్నాయి. ఇవి చాలా ప్రాకృతికంగా (Primitirve) ఉంటాయి. అయినా ఇవి బాగా అభివృద్ధి చెంది అనేక శతాబ్దాలనించి అత్యంతమూ జనరంజకంగా ఉన్నాయి. ఇంకా ఇప్పటికీ భారతదేశపు పల్లెటూళ్ళలో జనసామాన్యానికి ప్రతిదినమూ ఆనందం కలిగిస్తూనే ఉన్నాయి.

తోలుబొమ్మలు ఆడించేవాళ్లు తమ కుటుంబాలతో నిత్యమూ ఆంధ్రదేశంలో సంచారంచేస్తూంటారు, రంగురంగుల బొమ్మలు ప్రదర్శిస్తూ పల్లీప్రజలని సంతోషపరుస్తూంటారు. వాళ్లు వచ్చారనేసరికి రైతులు, భూస్వాములు, ఒకళ్ళేమిటి, అందరూ ఈ ప్రదర్శనాలకి గుమిగూడుతారు. చదువుకున్నవాళ్ళు కూడా వీటికోసం తహతహలాడుతూంటారు. తోలుబొమ్మలాట ఆడిస్తే బాగా వర్షాలు కురుస్తాయని ఒక నమ్మకం ఉంది. బహుశః ఈ నమ్మకం మూలాన్నే పల్లెటూరు ప్రజలు వీటికోసం అంత ఔత్సుక్యం కనబరచడానికి కారణం అనుకుంటాను. వీటికోసం ప్రజలు అల్లల్లాడే రోజుల్లో పల్లెటూరి ప్రజలంతా కలిసి చందాలు వేయించుకుని తోలుబొమ్మలాటలాడిస్తూ ఉంటారు.

పూర్వం యూరపులో కొందరు నటకులలాగ వీళ్ళు తమ రూపక మందిరాలు తామే నిర్మించుకుంటారు. సామాన్యంగా వీళ్ళ ఆటలు సాయంత్రం వేళ ప్రారంభించి, ఛళ్ళున తెల్లవారేదాకా ఆడుతూంటారు. వీళ్ళు ఆడే ఆటల్లో చాలావరకు పురాణ కథలే అయిఉంటాయి. అందులోనూ అవి చాలావరకు రామాయణ భారత కథల్లో నించి సంగ్రహించినవి. విశాలమైన పచ్చిక బయళ్ళే వాళ్ళకి రంగమందిరాలు. రంగస్థలాలు తాటి ఆకులు కొబ్బరి ఆకులునూ వెదురు కర్రలు, మొదలైనవాటితో నిర్మిస్తూంటారు. ఈ రంగస్థలానికి మూడువైపులా నల్లని తెర ఉంటుంది. మిగిలినవైపున తెల్లని తెరవేలాడుతూంటుంది. దాని పొడవు నేలమీదినించి సుమారు నాలుగైదు అడుగులుంటుంది ఆ తెరమీదనే తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనం జరుగుతూంటుంది. నేలమీదినించి కొంత ఎత్తుదాకా తాటిఆకులతో కట్టిన దడి ఒకటి ఉంటుంది. దానివల్ల ప్రదర్శకులూ, వాళ్ళకి సంబంధించిన సామానులూ పై వాళ్ళకి కనబడకుండా ఉంటాయి. పైనకూడా తాటాకులు మొదలైనవాటితో కడతారు. తాటాకులతో కట్టిన దడిమీద ఒక బల్ల అమరుస్తారు. ఆ బల్లమీద ఆముదపు దీపాలు కల

కల్లాడుతూ వెలుగుతుంటాయి. వాటి వెలుగువల్ల తెరమీద బొమ్మలన్నీ సుస్పష్టంగా ప్రేక్షకులకి కనిపిస్తూంటాయి. తెరలో బొమ్మలు ఆడించేవాళ్ళే ఇంకా కొంతమంది సంభాషణలు నడిపిస్తూ హంగుచేస్తూంటారు. సామాన్యంగా ఒక స్త్రీ లోపల ఉండి కథలో వచ్చే పాటలన్నీ పాడుతూ ఉంటుంది. ప్రాకృతమైన ఈ ప్రదర్శనానికి ఆ స్త్రీయే సూత్రధారిణి అని చెప్పాలి.

ప్రదర్శకులు పనిచేస్తూన్న దృశ్యం.

ఈ ప్రదర్శనాలల్లో వాడే బొమ్మలు మద్దెళ్ళకి ఉపయోగించే చర్మాలంత పలచనగా ఉంటాయి. వీటి మీదవేసేరంగులు సుస్పష్టంగా ఉండడంచేత, అవి దీపాలకి ఎదురుగుండా ఉంచేసరికి సుందర వర్ణాలతో కుడ్య చిత్రాల మోస్తరుగా మిలమిలా మెరుస్తూంటాయి. బొమ్మల కరచరణాలు వదులుగా ఉండి ఆంగికాభినయానికి చక్కగా తోడ్పడుతూంటాయి. అసలు ఒక్కొక్క బొమ్మ ఒక్కొక్క పొడుగైన యష్టిమీద ఆధారపడి ఉంటుంది. అందుచేత ప్రదర్శకులకి బొమ్మల కదలికలన్నీ తమ గుప్పిళ్ళలో పెట్టుకోవడానికి వీలవుతుంది. ఈ బొమ్మల్లో కొన్ని స్వయంస్రష్టల సుందర నిర్మాణ చాతురికి తార్కాణలుగా వెలుగుతుంటాయి. అందులోనూ కొన్ని నర్తకీ పాంచాలికల అలంకార సౌందర్యమూ వస్త్రధారణలోనూ అతి మనోహరంగా మెరుస్తాయి. ప్రతి ప్రదర్శనానికీ ఒక్కొక్క బొమ్మకి ఒక అడుగు మొదలుకొని ఏడేసి అడుగులవరకూ పొడవైన ఆకృతు లుపయోగిస్తారు. వీటిని అవసరాన్నిబట్టి హ్రస్వదృక్పథానికీ దీర్ఘదృక్పథానికీ వాడుతూంటారు. సామాన్యంగా ఒక్కొక్క రంగానికి కావలిసిన

శూర్పణఖ.

రాముడు

అయిదారు బొమ్మలు కలిసి తెరకు ఏదో ఒకవైపున గుచ్చుతారు. ఆముదపు ప్రమిదల కాంతులలో వాటి ఆకారాలూ వర్ణాలూ తళతళా మెరుస్తూ కళ్ళకి మిరుమిట్లు గొలుపుతూంటాయి. ఈ సందర్భంలో ఒక విషయం చాలా ముఖ్యమైంది. గెరార్డ్ డి నెర్వల్ అనే అభిజ్ఞుడు కాన్‌స్టాంటినోపిల్‌లో ఖారఘీజ్ అనే ప్రదర్శనాలని గురించి వ్రాస్తూ అవి ఫ్రాన్సులో ఛాయా చిత్రాలలాగ లేవనీ వాటిల్లో రంగురంగుల బొమ్మలున్నాయనీ వ్రాశాడు. దీనినిబట్టి దక్షిణా పథంలోని తోలుబొమ్మలాటలకీ టర్కీలో ప్రదర్శనాలకీ చాలా దగ్గిర సంబంధం ఉన్నట్టు కనిపిస్తుంది.

ఈ ప్రదర్శనాల్లో జనానికి 'లంకాదహనం' కథ చాలా ఆహ్లాదకరంగా ఉంటుంది. దశరథుడు రాముణ్ణి ౧౪ ఏళ్ళు అరణ్యవాసానికి పంపుతాడు. అతనిభార్య ఎన్ని కష్టాలకైనా ఓర్చి అతన్ని అనుసరించడానికే నిశ్చయిస్తుంది. అరణ్యంలో ఆమెను రావణాసురుడు అపహరిస్తాడు. లంకలో సీత రావణాసురుడు పెట్టిన బాధలన్నీ ఓర్మితో సహిస్తుంది. ఆమె చుట్టూ రాక్షస స్త్రీలు కాపలా కాస్తూంటారు. రామలక్ష్మణులు ఆమెను వెతకడానికి బయలుదేరతారు. వారికి అడివిలోఉండే భల్లూకాలు వానరాలు, సహాయంచేస్తాయి. క్రమంగా రాముడు హనుమంతుణ్ణి లంకకి పంపిస్తాడు. హనుమంతుడు సీతాదేవికి రామసందేశం అందిస్తాడు; రాముడిచ్చిన అంగుళీయకం ఆమెకిచ్చి, ఆమె ఇచ్చిన చూడామణి తిరిగి రాముడికి అందజేస్తాడు. తిరిగి తను మళ్ళీ కిష్కింధకు వెళ్ళబోయేటప్పుడు

రావణుడు

లంకా పట్టణం పూర్తిగా పరశురామ ప్రీతిచేస్తాడు దాంతో లంకాదహనం కథ పూర్తి అవుతుంది.

అనేక శతాబ్దాలనించి మనదేశంలో నాటకాలు ప్రారంభించే ముందు దేవతారాధనం చెయ్యడం ఆచారంలో ఉంది. అల్లాగే తోలుబొమ్మలాటలు కూడా దేవతాప్రార్థనతో ప్రారంభిస్తారు. ఈ ఆటల్లో సూత్రధారిణిగా ఉండే శ్రీ విఘ్నేశ్వర చిత్రము తెరకి ఒకవైపున గుచ్చి, విఘ్ననివారణకోసం మధుర కంఠముతో విఘ్నేశ్వరప్రార్థన పాడుతుంది. ఆ తరవాత తెరకి మరిఒకవైపున నిలిచి ఉన్న హనుమంతుడు, రావణాసురుడు సీతని అపహరించుకొని పోయిన కథ అంతా చెబుతాడు. సీతాదేవి చుట్టూ రాక్షస స్త్రీలు పరివేష్టించి ఉంటారు. ఈ దృశ్యం ముద్దులొలికే చిత్రాలతో ఎంతో చూడముచ్చటగా ఉంటుంది. కనురెప్పపాటులో ఈ దృశ్యం హనుమంతుడు లంకలో ప్రవేశించిన దృశ్యంలాగ మారిపోతుంది. రావణసభలో హనుమంతుడు మొదట చిన్న కోతిలాగ ప్రవేశించి క్రమంగా పెరిగి పెద్దవాడై గుండ్రంగా స్తంభంలాగ నిలబెట్టిన తోకమీద కూర్చుని ఉంటాడు. ఇక్కడ జరిగే సంభాషణలూ ధ్వనులూ కలిసి మారుతూన్న హనుమదాకృతులకు ఒక అనుస్యూతత్వం కల్పిస్తాయి. సరే దీనితో ప్రథమాంకం ముగిసిపోతుంది. మళ్ళీ ప్రదర్శకులు ద్వితీయాంకానికి కావలసిన బొమ్మలన్నీ తెరమీద గుచ్చుతుంటూ ఉంటారు. ఇంతలో ఒక నర్తకి చిత్రం వచ్చి రకరకాల నృత్యాలుచేస్తూ ప్రేక్షకుల్ని సంతోషపెడుతూఉంటుంది. ఆమెచేసే నృత్యం అంతా సాంప్రదాయికమైన భారతీయ నృత్యమే. ఆ తరవాత కొంచెం హాస్యప్రసంగం నడుస్తుంది. గ్రంధారిగాడు తెరమీదికివస్తాడు వాణ్ణిచూడగానే ప్రేక్షకులలోనించి విచిత్రమైన కలకలం బయలుదేరుతుంది. ఇంతలో నర్తకి అదృశ్యమౌతుంది. ఇంతట్లో గ్రంధారిగాడు పక్కనేఉన్న తన స్నేహితుడితో ఏదో గిల్లికజ్జా పెట్టుకుని దెబ్బలాడుతూంటాడు. ఆ దెబ్బలాటతో ప్రేక్షకులంతా కడుపుబ్బేటట్లు నవ్వుకుంటారు. వాళ్ళిద్దరూ కొంత మోటుభాషలో సరసాలాడుకుంటూంటారు. అందులోనూ గ్రంధారిగాడు తన శత్రువుతో తన గొప్పతనాన్ని గురించి డాబులుకొడుతూన్న కొద్దీ జనంలోనించి హాసతరంగాలు పొంగులు వారుతూంటాయి. ఇంతలో కనురెప్పపాటులో తెరమీద మూడో బొమ్మ ప్రత్యక్షమౌతుంది। ఆచిత్రం చూపేసరికి గ్రంధారిగాడు కుప్పలాగ కూలబడిపోతాడు। ఆ బొమ్మ మరెవ్వరిదీకాదు। ఆ గ్రంధారిభార్యదే। అసలు ఆ గ్రంధారి ఒకపెట్టమారి। వాడు ఆమెకు వంగి నమస్కారంచేస్తాడు। ఆమె దానికి సమాధానంగా ఒక్కతాపు తన్నుతుంది. ఆపైన ప్రేక్షకుల్లో బయలుదేరిన హాసకలకలానికి అంతే ఉండదు। ఆ గందరగోళంలో ఆ ముగ్గురూ అదృశ్యులౌతారు. "పంచ్" 'జూడీ'లనే దురదృష్టవంతులైన పాశ్చాత్య హాస్య నర్తకుల ప్రదర్శనం ఇంతకంటెబాగా ప్రాచీనం అనుకుంటాను."దురదృష్టవంతు"లని ఎందుకంటున్నానంటే ఈచర్మపాంచాలికలలోని గ్రంధారికి అలవాటైన హాస్యం చాలా మోటుగా ఉంటుంది. ఇది ఇల్లాగ ఉండగా ౧౭వ శతాబ్దంలో ఖారఫీజ్ ప్రదర్శనాలు చూసిన గెరార్డ్ డి నార్వెలు తానుచూసిన ప్రదర్శనాల్లో హాస్యగాళ్ల హాస్యం చాలా మోటుగా ఉన్నదని వ్రాశాడు.

ఈ హాస్యఘట్టం అయిపోయిన తరవాత గూడా కథ నడుస్తుంది. మళ్ళీ ఒకపాట, అందులో లంకా నగరీ వర్ణనం. తరవాత సీతాదేవి శింశపా వృక్షం

క్రింద కూర్చున్న దృశ్యం. హనుమంతుడు చెట్టు మీదనించి ఆమె ఒడిలో ఉంగరం జారవిడుస్తాడు. ఆమె పైకిచూస్తుంది. ఆ తరవాత హనుమంతుడికి తన ఉంగరం ఇస్తుంది. హనుమంతుడు లంక ప్రజ్వలిస్తూండగానే రాముడి సన్నిధికి చేరుకుంటాడు. ఈ చివరి దృశ్యం అంతా చర్మపాంచాలికల రంగుల తళతళలతోనూ పాటలుపాడే స్త్రీల ఆక్రందన ధ్వనులతోనూ ప్రేక్షకులకి కళ్ళకి కట్టినట్టుంటుంది. చివరికి హనుమంతుడు తన సందేశకృత్యం సామర్థ్యంతో నిర్వహించాడనే మాటతో ఆ దృశ్యం పరిసమాప్తమవుతుంది. క్రమంగా ఆ స్త్రీకంఠస్వరం అస్పష్టంగా అలా అలా తగ్గిపోతుంది. ఆమె యుగయుగాలనాటి ఆసీతా పహరణ గాథ, ఆ దీక్షామయిన రామవనవాసగాథ, మనోవీథిలో అదృశ్యమవుతుంది. క్రమంగా ఇంతివరకూ మన మనోనేత్రంలో ప్రతిబింబించిన చిత్రాలన్నీ మాయమైపోతాయి.

ఆ రంగురంగుల బొమ్మలు సృజించిన దృశ్యాలన్నీ మందమందంగా అదృశ్యమైపోతూంటాయి. బొమ్మల ప్రదర్శనంలో తగిన ఆకృతులుగల చిత్రాలు ఏరుకొనడమూ బొమ్మలు కదిలించడంలో ఆ కళాకౌశలమూ మొదలైనవన్నీ చూస్తే ఈ కాలపు చలనచిత్రాల్లో ఛాయాచిత్రగ్రాహకులని ఆశ్చర్యపరిచేవి అనేకంఉంటాయి. ఆ బొమ్మలకేసి చూస్తూంటే మానవజాతి ఎప్పుడూ 'తన అభివ్యక్తికి అనుకూలంగా ఉండే చిత్రాలు సృజించుకుంటూనే ఉంది.' అనే అభిప్రాయంకలుగుతుంది. ఈ తోలుబొమ్మలాటలు ఆడించేవాళ్ళు రంగురంగుల టాకీప్రదర్శనాలు చూసి వారు తమ దగ్గరఉన్న ప్రాచీనకళ అపహరించారని అనుకుంటారు. అయితే ఈ టాకీలూ ఈ తోలుబొమ్మల ప్రదర్శనాలూ కూడా ఒకదానిప్రక్క ఒకటి అల్లాగే నడుస్తూనే ఉంటాయి. పల్లెటూరి ప్రజలు పురాణవీరుల పరాక్రమం కోసమో గ్రంథారిమోటు హాస్యంకోసమో ఈ ప్రదర్శనాలు చూస్తారు; ఈ ప్రదర్శకుల్ని అభిమానిస్తారు. ఈ ప్రదర్శకులు కూడా మాయావాస్తవికతల సమ్మేళనంతో ప్రజాసామాన్యానికి అనుకూలమైన అభిరుచిలో ప్రదర్శనాలు నడిపిస్తూంటారు. నేటివరకూ జావాద్వీపంలో ఇల్లాంటి ప్రదర్శనాల్లో జనసామాన్యానికి హిందూ పురాణగాథలు అందిస్తూంటారు. ఇవి మనదేశంలో జనసామాన్యాన్ని బాగా పట్టుకోవడం మూలాన్నే అంతదూరంలో ఉన్న జావాద్వీపందాకా ప్రయాణం చేశాయని చెప్పాలి.

అనువాదకుడు: 'శిల్పి'

చిత్రవివరణము

శ్రీ టి. యస్. శ్రీనివాసన్

శ్రీనందలాలబోసు చాలాకాలం క్రిందట సెమీ-టెంపెరా ఫక్కీలో ఈ చిత్రం చిత్రించాడు. ఈ త్రివర్ణచిత్రము దానిముద్రణము. ఆయన వివిధములైన చిత్రపరికరాలతో పరిశోధనలు చేస్తూండే కాలంలో దీనిని రచించాడు.

కదంబవృక్షము ఎంతో శివప్రీతి కరమయిన వృక్షమని చెబుతారు. హాలాస్య పురాణంలో ఇది మధురమీనాక్షీ దేవాలయ ప్రదేశంలో ఉన్న స్థలవృక్షమని చెప్పబడి ఉంది. అనేకయుగాలక్రిందట ఇంద్రాదిదేవతల కందరికీ ఈవృక్షంక్రిందనే శ్రీసుందరేశ్వరలింగము ప్రత్యక్షమైనదనీ, పార్వతీదేవి పరమేశ్వరుణ్ణి వివాహం చేసుకునే అభిలాషతో ఈవృక్షాన్ని గాఢభక్తితో అర్చించిందనీ, ఆ తరవాతనే ఆమె శ్రీమీనాక్షీదేవిగా అవతరించినదనీ తెలుస్తూంది. ఈకదంబ పుష్పాలు చక్కని పరిమళంతో ఘుమఘుమలాడుతుంటాయి. ఇప్పటికీ వీటిని శివపూజార్థం ఉపయోగిస్తారు.

చిత్రకారుడు ఈ చిత్రంలో పార్వతీదేవిని ఒక ప్రసన్నభావనలో చిత్రించాడు. తద్ద్వారా ఆమె తపోదీక్షా, శ్రద్ధా అభివ్యక్తమవుతున్నాయి. చిత్రానికి రెండు వైపులా కదంబ వృక్షం పుష్పాలతో కలకల లాడుతూంది. ఇందులో చిత్రాలంకరణం చాలా తక్కువగా ఉంది; చిత్రకారుడు కేవలం విశేషమైన వ్యక్తీకరణం వల్లనే ఈ చిత్రవస్తువును అత్యద్భుతంగా చిత్రించాడు.

కాగితం కత్తిరింపులు

సామాన్యంగా చూస్తే ఈ సంచికలోని నాలుగు కాగితం కత్తిరింపులూ ప్లైవుడ్డుతో తయారుచేసిన సిల్‌హౌట్లు లాగ కనిపిస్తాయి. కాని ఇవి నల్లని దళసరి మెరుగు కాగితం కత్తిరించి, తయారుచేసిన బొమ్మలు. కాగితం ఈవిధంగా కత్తిరించడానికి మంచి నైపుణ్యమూ సూక్ష్మరేఖాచిత్రణంలో నిశిత దృష్టి కావాలి. ఇవి తెల్లని కాగితంమీద ప్రదర్శిస్తే 'నీలశ్వేత' చిత్రాల్లాగ స్ఫురిస్తాయి. అందులోనూ పార్శ్వముఖాకారము మొదలుగాగలవన్నీ చక్కగా సరిదిద్దాలి. లేకపోతే పూర్తి అయిన చిత్రం ఎబ్బెట్టుగా ఉంటుంది. ప్రస్తుతం హిందూ పత్రికలో కళాసంపాదకులైన శ్రీ టి. యస్. దండపాణిగారు, 'నర్తకులు' 'సువర్ణహారిణ సంహారము' అనేవి రెండూ రచించారు. మొదటిదానిలో సత్వరచలనమూ, చల

చిత్ర వివరణము

నాంతర్భూతమైన ఆంతర సామరస్యమూ బాగా ప్రదర్శితము లయ్యాయి. 'నర్తకుల' మృదువస్త్రాలంకారాలు ఎంతో మనోహరంగా చిత్రింపబడ్డాయి. ఆనర్తకుల ఆకృతులుకూడా నృత్యకళావిలాసాలకి అనుకూలంగా అమిరిఉన్నాయి. 'సువర్ణహరిణసంహారము'లో అరణ్యప్రాగ్భాగంఅత్యద్భుతంగా చిత్రించబడింది. అందులో లేడినోరు కొంచెం తెరచినట్లు కనబడుతుంది. బాణాఘాతంవల్ల మరణిస్తున్న ఆ హరిణావేదన చాలా సున్నితంగా అభివ్యక్తమయింది. ఆ ముందరి కాళ్లు రెండూ వంగిపోవడం కూడా భావవ్యక్తికి బాగా సహాయపడుతుంది.

శ్రీ. కె. తణికాచలంగారు తయారు చేసిన 'వర్షాదివసము' ఎంతో వ్యంగ్యపూర్ణంగా ఉంది. పెద్దవాన పడుతూండడమూ, ఆ ఇద్దరు పాదచారు లూలతాడుగా ఉన్న నేలమీద నడుస్తూండమూ బాగా వచ్చాయి.

శ్రీ కుప్పురావుగారి 'వృద్ధశీర్షము' జీవిత సాయం సంధ్యాసమయం సూచిస్తూంది. ఆ ముఖంలో వార్ధికభారంలో కలతా, కంగారూ, మొదలైనవన్నీ దున్నిన దీర్ఘదుఃఖ రేఖలన్నీ విస్పష్టంగా చిత్రించబడ్డాయి.

ఒక వసంత దివసము

ఇది జపానీయ చిత్రకారుడు కుంచికతో తయారుచేసిన 'నీలశ్వేత' చిత్రము. చైనీయులూ, జపానీయులూ ఈవిధమైన చిత్రాల్లో చాలా గట్టివారు. ఇవి తయారు చెయ్యడానికి వాళ్లు ముందు పెన్సిలుతో రేఖాచిత్రంకూడా గీయరు. అదీగాక వాళ్లు ఒక్క వర్ణంలో సూక్ష్మాతి సూక్ష్మాలూ, క్రమికములూ అయిన వర్ణచ్ఛాయలన్నీ కుంచికతోనే ప్రదర్శిస్తారు. ఇందులో ఒక పల్లెటూరి పిల్లవాడు ఒకవసంత సంధ్యాసమయంలో ఎద్దుమీద స్వారీచేస్తూన్న విషయం మాంచి బలంగానూ, బరువుగానూ వ్యక్తమయింది. వసంతదివసంలో వెలుగు నీడలు కూడా కుంచికానైపుణివల్ల స్పష్టంగా కనిపిస్తున్నాయి.

తిరుపతి దారుశిల్పాలు

ఈరెండు తిరుపతిదారుశిల్పాలూ దేవాలయ రథాలకి ఉపయోగించే దారువుమీద చెక్కారు. ఈరెండు పౌరాణిక శిల్పాల్లోనే అతి సున్నితమైన చెక్కడాలు కూడా చక్కగా వచ్చాయి. ఇప్పుడు ప్రస్తుతం ఈరథంలేదు. ఇది రెండు శతాబ్దాలకి పూర్వం ఉండేదని అంటున్నారు.

అనువాదకుడు : 'శిల్పి'

గ్రంథవిమర్శనము

ఉషాసుందరి

ఉషాసుందరి—శ్రీ పైడిపాటి సుబ్బరామశాస్త్రి గారి రచన—అయిదంకముల నాటిక—కథ పౌరాణికము-నాట్యీకరించుటయందు మంచి నిపుణత ఉంది.

రచన అంతయు వ్యాకరణ కట్టుబాటులతో గ్రాంథికభాషలో నడచినది. భాష శ్రావ్యముగను రసవంతముగను ఉన్నది. ప్రస్తుత భాషాస్రవంతినుండి తప్పి, మారుమూలల నిదురకొనియున్న మాటలు కొన్నిటిని అక్కడక్కడ ఇముడ్చుకున్న మరింత తీయగనుండెడిదేమో! అదిగాక, ఈభాష చదువుట కింపుగనున్నను ప్రదర్శించునపుడు నాటకపుసొంపును కొంత దిగలాగునేమో!

పాత్రశిల్పమందు నూతనరీతులు గనబడవు. ప్రాత దారులనే నడిచినది. ఉషాసుందరి బహులావణ్యముగ చిత్రించబడినది. బాణుని అనుపమానమైన భక్తిమూర్తియందు రెండవ యంకములోని నడత యొక మోటగంటు. పాపము! బ్రహ్మమానసపుత్రుడైనను, భక్తిసూత్రముల రచయితయైనను, దివ్యగాయకమణియైనను దేవమునియైనను, నారగునకు ఈకవియైనను, దేవతల గూఢాచారిపదవిని, దానవులవంక పంచమదళసభ్యుని (Fifth columnist) పదవిని తప్పించలేకపోయెను.

ఐదవ అంకములో మూడవరంగమందు శంకరుని క్లిష్టసమస్యను దీర్చి శివకేశవుల సమానాధికారము నిరూపించుచు ధర్మమునకు జయము ప్రసాదించుటకై బ్రహ్మను రప్పించి రాజీకుదిర్చిన ఘట్టన యొక క్రొత్తసృష్టిగాని, సమస్య కనుకూలముగ నుండుటకై త్రిమూర్తులను చెక్కుటలో రవివర్మ బొమ్మలలోవలె వారిదైవత్వము సన్నగిలి సామాన్య మానుషత్వము ప్రబలినది.

పుస్తకము చక్కని లేతరంగుల అట్టతో, కనుల నాకర్షించు నారీ (silhouette) చిత్రముతోముద్దులొలుకుచున్నది.

'రాణి'

నివేదన

శ్రీ చింతాదీక్షితులుగారు

వెల. ౬ అణాలు.

శ్రీ రమణాశ్రమం. తిరువణ్ణామలై.

ఆంధ్రుల ఆదరాభిమానముల ననేకరీతుల తమ రచనాశక్తులతో చూరగొన్న శ్రీ చింతాదీక్షితులు గారు, తమకు రమణమహర్షి దర్శన ప్రభావంవలన కలిగిన ఆవేదన నివేదించారు యీచిన్నిపుస్తకంలో. మహాఋషిని పరిపరివిధముల ప్రస్తుతించారు. అందు చిన్నపిల్లలకు శ్రీరమణులు ప్రాశస్త్యం తెల్పుటలో వీరికవితాశక్తి అనర్గళంగా ప్రవహించింది. యీచిన్ని పుస్తకం చదువుతూఉంటె 'తల్లీ! యంగున! తండ్రీ! యంగున! ప్రేమనిలయమగు ప్రియుడా! అందున!' అన్న బ్రహ్మోపాసనగీతమూ 'గురుర్బ్రహ్మ, గురుర్విష్ణుః గురుర్దేవో మహేశ్వరః గురుస్సాక్షాత్ పరబ్రహ్మ' అనే పురాతనసంస్కృతశ్లోకమూ స్ఫురణకు వచ్చాయి ఆయాసందర్భాలలో!

'బసవ'

గ్రంథస్వీకృతి

నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు గుంటూరు వారి

౧. ఉపాసన - రామచంద్ర అప్పారావు ౦—౧౨—౦

౨. పటీరావు కథలు - చింతాదీక్షితులు ౧— ౪—౦

౩. హాస్యకథలు ,, ౨— ౦—౦

౪. టీకప్పులో తుపాను - ముద్దుకృష్ణ ౦— ౮—౦

౫. భీమాకలాపములో భామావిలాసం - ముద్దుకృష్ణ. ౧— ౦—౦

౬. దేశయాత్రల కథలు పా. జగన్నాథస్వామి ౧— ౮—౦

జాతీయ జ్ఞానమందిరం, త్యాగరాయనగరం, మద్రాసు.

౧. నిర్మాణకార్యక్రమం - మహాత్మాగాంధీ
రాజేంద్రబాబు వ్యాసాలకు అనువాదం ౦—౧౨—౦

౨. ప్రజాపరిషత్తు - ఆచార్య మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య ౧— ౮—౦

౩. మానవుల హక్కులు ,, ౧— ౮—౦

శ్రీ ఆచార్య కాకాకలేల్కర్ గారి

సాహిత్యసంజీవి. అనువాదకులు పోట్లూరి - వెంకటేశ్వరరావుగారు

అటపా రామకృష్ణరావుగారు, ఇంగ్లీషుపాలెం, బందరు

పి. వి. భయంకరాచారిగారి సంపాదకత్వంలో వెలువడుచున్న
'యశోద' అను ఇంగ్లీషు వారపత్రిక. శ్రమజీవి ముద్రణాలయం, రాజమండ్రి ౦— ౪—౦

స వ ర ణ

'ఆంధ్ర శిల్పి' భాద్రపద సంచికలో పడిన 'వారసత్వం'లో కొన్ని పద్యాలు
శ్రీ వేదుల సత్యనారాయణ శాస్త్రిగారివి.

★

మెడ్రాసు

'యునైటెడ్

ఆర్టిస్టుస

కార్పొరేషను

వారి

నిర్మాణము.

డైరెక్టరు:

కె. సుబ్రహ్మణ్యం,

B.A., B.L.,

★

నర్తనమురళి

[illegible] ★ [illegible] ★ కె. కె. సినా ★ ఇంద్రాణి ఇంకా ఇతరులు.

వివేకానంద ఇండస్ట్రియల్ ఇంజనీర్స్

పెరంబూరు, మదరాసు

ఎలక్ట్రికల్

డిజైన్లు—కట్టడములు

★ ★ ★

బంగాళాలు, సినీమాలు, ఫాక్టరీలలో, ఇంజను ఫిట్టింగులు దీపాలు ఏర్పాటులు

★ ★ ★

కోల్డుస్టోరేజి, ఫ్రిజిడరీలు

★ ★ ★

గ్రామసీమలలో విద్యుచ్ఛక్తి ఏర్పాటులు

★ ★ ★

అన్నిరకాల మోటార్లూ, జనరేటర్లూ మరమ్మతు చేయబడును.

★ ★ ★

ట్రాన్సుఫారమర్లూ, స్విచ్ గియర్లూ సప్లయి చేయబడును.

మెకానికల్

రిపేరీలు—తయారీలు

★ ★ ★

చేతి-మర-మగ్గములు నూలుయంత్రాలు అంటే వైండింగ్, వార్పింగ్, సైజింగ్ మెషీనులు మొదలయినవి.

★ ★ ★

చేతికాగితపు గ్లేజింగు, వగైరాయంత్రాలు.

★ ★ ★

బియ్యము, పిండి, నూనె, పంచదార, మరల బాయిలర్లు, స్టీముఇంజన్లు, పంపులు.

గ్యాస్ ఆయిలు, ఇంజన్లు, వర్కుషాపు పనిముట్లు, టానరీయంత్రాలు.

ఉక్కు, బీడు, ఇత్తడి, కంచు వగైరా పంచలోహములలో మీకు కావలసిన ఇంజను సామాన్లయినా సరిగా సకాలమునకు పోతపోసి తయారుచేసి ఇవ్వగలము. సరసమయిన ఛార్జీలు! నికరమయిన పనివాడితనం. !

ప్రొప్రయిటరు,

టి. సి. యస్. ఆచారి.

Printed at the

శిల్పి ప్రచురణలు:

'నా జీవిత యాత్ర'

ఆంధ్రకేసరి శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశం పంతులుగారు

బాల్యం మొదలు పంచాశద్వర్షాలవరకూ గడిచిన మహోజ్జ్వల జీవిత గాథ.

ప్రథమ ఖండము

వెల రూ. ౩/—

౧౯౪౬ ఆగస్టు ౨౩ వ తేదీనాడు శ్రీ ఆంధ్రకేసరి జన్మదినోత్సవ సందర్భంలో వెలువడింది.

'ఆంధ్ర శిల్పి'

ఆంధ్ర సాహిత్యానికీ, లలిత కళలకీ,
సంస్కృతికీ దోహదమిచ్చే
సచిత్ర మాస పత్రిక

సంపాదకులు :

వి. ఆర్. చిత్రా

పి. గణపతి శాస్త్రి

సాలు చందా ౯ రూపాయలు

విడి కాపీ ౧౨ అణాలు.

రాబోవు

'శిల్పి' ప్రచురణలు

ఆంధ్రకేసరి
శ్రీ టంగుటూరి ప్రకాశంపంతులుగారు
రచించిన

౧. 'నా జీవిత యాత్ర' ద్వితీయ ఖండము
౨. యోగసూత్ర సిద్ధాంతము
౩. ఈశావాస్యోపనిషత్తు
౪. ప్రశ్నోపనిషత్తు
౫. కఠోపనిషత్తు.
౬. భగవద్గీతా భాష్యము

వివరాలకు :— మేనేజరు :

'ఆంధ్ర శిల్పి'

౧౦, నరసింగపురం వీధి,

మౌంటురోడ్, మద్రాసు.